

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA BOHEMISTIKY

Suprasegmentální rovina v současné mediální češtině

Suprasegmental level in current medial Czech

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Kateřina Kabešová, ČF-SO

Vedoucí práce: PhDr. Petr Pořízka, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré zdroje, které jsem při své práci použila.

V Olomouci dne 16. 4. 2018

Kateřina Kabešová

Děkuji doktoru Pořízkovi za odborné vedení bakalářské diplomové práce. Dále děkuji svým blízkým za trpělivost, pomoc a podporu.

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	7
1. Suprasegmentální rovina	7
1.1. Intonace	8
1.2. Členění souvislé řeči	13
1.3. Mluvní tempo	15
2. Zásady ortoepické normy	18
2.1. Hláskové změny v proudu řeči	20
3. Televizní médium.....	24
PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE.....	26
4. Zaměření	26
4.1. Výběr mluvčích	27
5. Fonetická analýza.....	29
5.1. Tempo.....	31
5.2. Intonace	33
5.3. Členění souvislé řeči	36
5.4. Hláskové změny v proudu řeči	40
5.4.1. Redukce vokálů.....	42
5.4.2. Elize.....	46
5.4.3. Asimilace.....	49
6. Shrnutí výsledků analýzy	50
ZÁVĚR	54
RESUMÉ	58
ANOTACE.....	59
SEZNAM LITERATURY	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

V této bakalářské diplomové práci je pozornost zaměřena na suprasegmentální rovinu v současné mediální češtině. Pro svou analýzu jsem si vybrala televizní médium, konkrétně dialogické pořady České televize, jelikož moderátoři této veřejnoprávní televize jsou povinni dodržovat pravidla kultivované promluvy.

Práce je rozdělena na dvě základní části, přičemž každá část se skládá ze tří hlavních kapitol. První část práce zahrnuje teoretický podklad pro praktickou část a jsou zde popsány a vysvětleny všechny jevy suprasegmentální roviny, které jsou součástí analýzy, a to intonace, členění souvislé řeči a mluvní tempo. Následuje kapitola ortoepické normy, jelikož cílem práce je také zjistit, zda mluvní tempo souvisí s realizací jednotlivých hlásek. Poslední kapitolu teoretické části práce tvoří popis televizního média a dialogických pořadů, jaké místo a funkci zastávají ve společnosti, jazyce a této práci.

V praktické části práce jsou v první kapitole vymezena kritéria výběru mluvčích, následují tabulky, které vysvětlují zkratky užívané v transkripci, poté přichází na řadu samotná analýza. V podkapitolách jsou jednotlivé jevy, chybné realizace a jejich frekvence v promluvě mluvčích zobrazeny v přehledných tabulkách a následně okomentovány. Komentář obsahuje také příklady zmíněných jevů. Poslední kapitola poskytuje shrnutí a interpretování dosažených výsledků.

Cíle práce jsou následující. Úkolem je zjistit, jak mluvčí pracují s intonací a jestli dodržují pravidla citově nezabarvené intonace. Zda mluvčí vhodně člení promluvu, neodtrhují od sebe logicky vázaný celek, zdali nekladou pauzu příliš často nebo naopak zřídka, jelikož tím mohou ovlivnit srozumitelnost textu. Dále mě bude zajímat výše zmíněná vázanost suprasegmentálního jevu na samotnou realizaci hlásek. Konkrétně tedy, zda užití vyššího tempa zapříčiňuje nedbalou a nepřesnou výslovnost jednotlivých hlásek či hláskových spojení. Na základě výběru mluvčích budu také sledovat, zda má na počet chyb vliv pozice moderátora či hosta, nebo zdali má vliv na úroveň mluvního projevu žánr pořadu.

Podobný výzkum byl proveden Janou Janouškovou a Jitkou Veroňkovou v roce 2003, publikován byl v časopise *Čeština doma a ve světě* v roce 2008 (Veroňková, Janoušková, 2008). Autorky sice analyzovaly projevy moderátorů večerního televizního zpravodajství, nechala jsem se ovšem inspirovat způsobem analýzy a samotnou transkripcí, která mi posloužila jako příklad pro vlastní výzkum. V teoretické části práce jsem pro doplnění použila příklady právě z výzkumu Janouškové a Veroňkové, dále pak příklady Zdeny Palkové z publikace *Fonetika a fonologie češtiny* (Palková, 1994)

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1. Suprasegmentální rovina

Zvuková realizace souvislé řeči je tvořena prozodickými prostředky. Ty zahrnují intonaci, silovou modulaci, tedy přízvuk, časovou modulaci a mluvní tempo (Bartošek, 2000, s. 78). Tyto jevy se nazývají suprasegmentální a realizují se v rámci slabiky, slova nebo výpovědi, tedy v rámci určitého řetězce fonémů segmentálních (Krčmová, 2008, s. 107). Suprasegmentální jevy obměňují projev a činí jej srozumitelným (Lotko, 2004, s. 63). Při popisu suprasegmentálních prostředků konkrétního jazyka můžeme postupovat dvěma cestami. První z nich vychází od gramatické věty a tvoří obvykle součást výkladu o syntaxi. V mé práci budu popisovat suprasegmentální rovinu z druhého hlediska, při kterém se popis modulace zvukových kvalit rozšiřuje na jejich postupný průběh uvnitř celé větne jednotky a jedná se o přístup foneticko-fonologický. Cílem takového popisu je analýza struktury výpovědi ze zvukového hlediska. Lingvistický popis zvukových prostředků na této úrovni je ovšem vždy zjednodušený a zaměřuje se především na základní tendence, které však nemohou platit absolutně, jelikož při odlišení zvukových kvalit se stává rozhodujícím kritériem percepční hodnocení uživatele jazyka (Palková, 1994, s. 160).

V mé práci se budu zabývat intonací, přízvukem, mluvním tempem a členěním souvislé řeči. Tyto suprasegmentální jevy ovlivňují srozumitelnost mluveného projevu, zároveň se jedná o modulace, které mluvčí dokáže zdokonalit a měl by dbát na jejich korektní užití. Na základě těchto předpokladů dokážeme následně posoudit schopnosti a dovednosti mluvčího pronášet projev tak, aby byl dostatečně srozumitelný a citově nezabarvený.

1.1. Intonace

Intonací¹ ve výpovědi se rozumí střídání výšky hlasového tónu v průběhu mluvené řeči. Jde o způsob silových a melodických proměn v průběhu výpovědního celku (Krčmová, 2007, s. 74). V intonačním centru se nachází přízvuk, který určuje intonační schéma a signalizuje hranice výpovědi a výpovědních úseků. Intonace je také významným prvkem pro aktuální členění výpovědi a je prostředkem pro vyjádření komunikativní funkce výpovědi (tamtéž, s. 149). Lotko (2004, s. 64) upozorňuje, že intonace slouží i jako nástroj pro vyjádření citového, resp. estetického postoje mluvčího. Palková (1994, s. 306–308) souhrnně předkládá tři druhy funkčního využití melodie, a to pro odlišení ukončené a neukončené výpovědi, dále odlišují jako jediný prostředek výpovědní typy v systému ukončených výpovědi a odlišují neutrální intelektuální výpověď od výpovědi citově zabarvené. S ohledem na cíl práce budu v promluvě mluvčích sledovat užití typy kadence, bude mě také zajímat, zda mluvčí užívá intonační kadenci v bezpříznakové formě tak, aby nebyla narušena neutralita promluvy, která je ve veřejné mluvě obligátní (tamtéž).

V současném jazyce máme tři základní druhy intonace, a to intonaci ukončující klesavou, ukončující stoupavou a intonaci neukončující. První zmíněná se používá jako základní forma věty oznamovací, včetně věty rozkazovací a otázky doplňovací. Tento druh intonace je nejrozšířenější a vyznačuje se poklesem melodie od přízvučné slabiky taktu, od něhož začíná, až do konce výpovědi. Průběh klesání by měl být pozvolný. Rozlišuje se bezpříznaková a příznaková varianta a rozdíl mezi nimi je v odlišném umístění přízvučné slabiky kadence proti předcházející výpovědi. Bezpříznaková varianta začíná na stejné úrovni nebo níž, než je poslední slabika předcházejícího taktu. Naproti tomu u příznakové varianty se první slabika proti předcházející výpovědi zřetelně zvyšuje. Příznaková varianta má také další možnost, která vzniká na nejméně tříslabičných taktech. Vyznačuje se stoupáním první slabiky po přízvuku, následuje pokles a opět stoupání (Palková, 1994, s. 307, 310).

¹ Taktéž používán termín „melodie“ nebo „výšková modulace“.

Příklad bezpříznakové a příznakové varianty kadence ukončující (Palková, 1994, s. 308)

Přišel 'sám

- 1.....
- 2.....Přišel.....'sá.....
- 3.....'sá.....Přišel.....
- 4.....ám.....ám..

Příklad nevhodně užitých intonací ukončující (Janoušková, Veroňková, 2008, s. 72). Jedná se o chybu, kdy je uprostřed souvětí užitá klesavá melodie.

Obr. 1

{N} 'gdoʔ | 'ʔotposlex | 'nāmōntovalš ||
| 'šetṛ̌i: | 'policīj̣e || (Pist)

Antikadence neboli stoupavá melodie je charakteristická pro vzestup hlasu po intonačním centru, přičemž na konci může dojít k mírnému poklesu (Krčmová, 2007, s. 151). To znamená, že zde můžeme najít dvě různé varianty, které jsou ovšem považovány za rovnocenné. První variantou je antikadence stoupavá, kdy se zvyšuje poslední slabika, druhou variantou je antikadence stoupavě-klesavá, kdy se zvyšuje první slabika po přízvuku. Antikadence signalizuje konec věty tázací zjišťovací a užívá se i ve vylučovacích otázkách. Je také jediným prostředkem, který odliší otázku zjišťovací od oznamovací věty, jelikož mají totožnou gramatickou stavbu. Kadence stoupavá je proto nejvíce vyhraněná a její dodržování při promluvě je nutné (Palková, 1994, s. 308, 311).

Příklad kadence stoupavé (Palková, 1994, s. 312).

Přišel 'sám?

1.....

2.....Přišel.....ám.....

3.....

4.....'sá.....

Intonace neukončující, nazývána také polokadence, slouží jako vnitřně členící prvek ve zvukové struktuře věty a používá se na konci vět nebo samostatných členů uvnitř větých celků. Polokadence naznačuje, že větný celek pokračuje a jedná se o nejméně stabilní a vyhraněný typ (Palková, 1994, s. 308, 313). Intonace neukončující je charakteristická pro pokles slabiky před přízvuknou slabikou a má také dvě varianty. Formu bezpříznakovou a příznakovou. Bepříznaková varianta se vyznačuje stoupaním tónu z nízké hlasové oblasti až do konce taktu a klesnutím slabiky před intonačním centrem (Daneš, 1957, s. 49). V bezpříznakové variantě stoupají slabiky nenápadně a užívá se v rovině sdělovací, citově neutrální. Příznaková varianta se od podoby bezpříznakové liší především tím, že melodického vrcholu není dosaženo postupně na poslední slabice, ale již na slabice bezprostředně následující po přízvuku (Daneš, 1957, s. 50). Příznaková varianta se objevuje při vytýkání a za nespisovné se považuje užití polokadence příznakové u samostatného výpovědního úseku (Krčmová, 2007, s. 152).

Příklad bezpříznakové a příznakové varianty intonace neukončující (Palková, 1994, s. 314)

Zítřa asi 'přijde, / protože..

1..Zítřa..... Zítřa.....'přijde.....

2.....a.....jde..... a.....

3.....si.....

4.....'při..... si.....

Intonace je způsob silového a melodického průběhu celého výpovědního celku. Můžeme ovšem rozlišit i silový průběh v rámci slova a ten se nazývá přízvuk. Slabika, která je přízvučná, je silnější a je charakteristická kolísáním tónu oproti nepřízvučné slabice, kde je tón rovný. Slovní přízvuk sledujeme u přízvukového taktu², jelikož v proudu řeči některá slova přízvuk nemají (Krčmová, 2007, s. 73).

Umístění slovního přízvuku je v českém jazyce pevně dáno, a to na první slabiku slova. Výjimku tvoří jednoslabičná slova, která se často spojují se sousedním slovem do jednoho přízvukového taktu. Jednoslabičné slovo tedy může být nepřízvučné a v takovém případě se váže k předcházejícímu přízvukovému taktu a nazývá se příklonka neboli enklitikon. Pokud se jednoslabičné slovo váže k následujícímu přízvukovému taktu jedná se o předklonku rovněž proklitikon (Palková, 1994b, s. 35–37).

Jiný případ tvoří předložky, které by zpravidla měly být přízvučné. Rozlišujeme předložky původní a nepůvodní. Předložky původní jsou ty, které nemohou být jiným slovním druhem, př. do, z, na. Předložky nepůvodní vznikly z jiných slovních druhů, př. kol, dle, blíž. Jednoslabičné nepůvodní předložky přízvuk obvykle nemají, ovšem mohou ho mít v případě, že za nimi následuje jednoslabičné slovo, př. [ˈkrom té ˈdrahé ˈduše]. V případě, že dojde k vokalizaci nepůvodní jednoslabičné předložky, stává se předložka dvojslabičnou a přízvuk přebírá, př. [ˈkromněˈtoho] (Špačková, 2015, s. 236). V případě původních předložek by mluvčí neměl vyslovovat předložky bez přízvuku. Kodifikace jinou možnost připouští pouze v některých případech, a to, pokud po předložce následuje příliš dlouhé slovo, nebo pokud je slovo po předložce silně zdůrazňováno. Přízvuk nepřebírají také jednoslabičné předložky nepravé, tedy ty, které vznikly zkrácením původně delších slov př. [skrʒˈprstí] (Palková, 1994b, s. 35–37).

² Skupina slabik podřízená jednomu slovnímu přízvuku.

V projevech se nejčastěji setkáváme s chybou v užití přízvuku, kdy mluvčí zdůrazní nevhodné slovo bez souladu s obsahem výpovědi. Dále se za chybu považuje zdůraznění několika slov za sebou, projev pak může působit příliš emotivně (Janoušková, Veroňková, 2008, s. 74).

Intonace zaznamenává různou výšku a melodii hlasu. Ač intonace má z velké části percepční základ a závisí na konkrétním dojmu uživatele jazyka, je v obecných rysech ustálená a je součástí normy spisovného jazyka (Palková, 1994, s. 160–162, 306). V empirické části práce budu sledovat, zda konkrétní mluvčí využívá bezpříznakovou variantu kadence a zdali mluvčí stoupá a klesá hlasem plynule bez nápadných skoků ve výškovém rozpětí. Budu také sledovat silový průběh v rámci jednotlivých přízvukových taktů promluvy, konkrétně tedy, zda mluvčí užívá přízvuk dle pravidel normy, zda nezdůrazňuje nevhodné slovo či více slov za sebou. V následující kapitole se zaměřím na další suprasegmentální jev, který reflektuje dovednosti mluvčího a úzce souvisí s intonací, a to na členění souvislé řeči.

1.2. Členění souvislé řeči

Členění souvislé řeči je základním pilířem zvukové struktury. Přestávku ve výpovědi neděláme pouze mechanicky, ale dbáme na obsah sdělení a nerozdělujeme skupinu slov, které k sobě těsněji patří (Daneš a kol., 1954, s. 90–91). Členění souvislé řeči můžeme rozlišit na dva typy, a to členění rytmické a logické. Členění rytmické je dáno v každém jazyce přirozeným střídáním přízvučných a nepřízvučných slabik, čímž vznikají tzv. takty, které jsou charakteristické pro daný jazyk. Ve své práci se budu zabývat především členěním logickým, a to konkrétně zdali mluvčí toto členění dodržuje a dbá tak na srozumitelnost svého projevu. Členění logické zajišťuje, že pauzami či modulačními prostředky³ od sebe nejsou odtržena slova tvořící uzavřený smyslový celek (Hála, 1958, s. 114).

Při členění souvislé řeči na úseky se využívá především pauz, společně s intonací. (Palková, 1994, s. 291). Mluvčí může pracovat s pauzou fyziologickou a mluvně funkční. Pauza fyziologická slouží k nadechnutí, zatímco pauza mluvně funkční pronášenou řeč cíleně modifikuje. Pokud mluvčí chce zdůraznit konkrétní slovo, užije pauzu před tímto slovem, nebo bezprostředně po něm. Pauzu fyziologickou mluvčí umístí tam, kde patří i logické rozčlenění a nemělo by se stát, že mluvčí bude nucen v důsledku nedostatku dechu vložit pauzu vdechovou na nevhodném místě. Ač jsou obě pauzy odlišného typu a jejich umístění se liší, platí pro ně obdobná pravidla v časovém rozvržení (Hála, 1958, s. 114).

Souvislá rozčleněná řeč tvoří menší úseky a tyto úseky se od sebe liší především délkou a pauzami, které je člení. Nejdelším úsekem je promluva. Jedná se o celek řeči jednoho mluvčího, který má tematickou soudržnost a stojí mezi dvěma absolutními pauzami. Promluva se dále dělí na výpovědi, které nesou intonační prostředky a dělí se pouze pauzami krátkodobými. Pakliže během výpovědi mluvčí udělá pauzu, rozčlení výpověď na tzv. kóla. Mluvčí by neměl vdechovou pauzou rozčlenit obsahově související výrazy, které jedno kólo zahrnuje (Krčmová, 1984, s. 39). Kólon

³ Modulačními prostředky je myšlena např. síla, výška a barva hlasu.

je nejmenší jednotka, kde lze sledovat obsahovou souvislost výrazů a jejich vhodné rozčlenění, proto se v mé práci menšími jednotkami, které tuto vlastnost nemají, nebudu zabývat.

Příklady nevhodného členění, kdy dochází k roztržení logicky vázaných celků (Janoušková, Veroňková, 2008, s. 73).

Obr. 2

'ʔa·|''skres/l/õ/v/a:ňi·||
{P} ''hospõda:řski·x|'ʔu:dãju: || ,

Obr. 3

|'kteři· se|'vracěli·||
z ližova:ňi: /||/'v rakõuske:m ||
ramzãu /||/'dõ kãrlovi:x|'varu: ||\

Z fonetického hlediska je členění promluvy velmi podstatným jevem. Pauzy se ovšem mohou stát závadou, jestliže se jejím nevhodným umístěním poruší logické členění. Pauzu by proto mluvčí měl vsouvat tam, kde to vyžaduje smysl či tak, aby nebyl přerušen významově spjatý úsek, popřípadě před či za slovo, které chce zdůraznit. Mluvčí by měl dbát na pravidla umístění a časového rozvržení pauz, jelikož členění promluvy je důležitým činitelem srozumitelnosti (Hála, 1958, s. 115). V praktické části práce se tedy zaměřím na užívání pauz v mluveném projevu jednotlivých hostů a moderátorů. Konkrétně se zaměřím na to, jestli mluvčí pauzami neporušuje kóla a logické členění výpovědi. Bude mě také zajímat, zda mluvčí klade pauzy vhodně tak, aby nebyla frekvence pauz příliš vysoká či nízká. Další suprasegmentální jev, který výrazně ovlivňuje srozumitelnost mluveného projevu a zdůrazňuje dovednosti mluvčího je mluvní tempo. Budu se jím zabývat v následující kapitole.

1.3. Mluvní tempo

Mluvní tempem se rozumí počet jednotek přirozeného českého jazyka pronesených za určitou časovou jednotku. Obvykle se jedná o počet slabik za minutu nebo sekundu. Mluvní tempo plní několik funkcí. Slouží ke stanovení hranic suprasegmentálních jednotek a složek vyšších celků, dále také charakterizuje typ mluvčího. Časovou modulaci můžeme klasifikovat na tempo funkční, osobní, národní, objektivní a subjektivní (Bartošek, 2000, s. 78).

Tempo osobní závisí na individuálních zvyklostech mluvčího. Lidé aktivnější povahy budou mluvit rychleji než lidé váhavější, velkou roli hraje také věk a pohlaví mluvčího. Stejně tak je tempo promluvy ovlivněno prostředím, ve kterém se mluvčí nachází. Vedle toho mluvíme i o tempu národním, kde můžeme pozorovat rozdíly v rychlosti promluvy mezi jednotlivými národy (tamtéž). V praktické části práce se tempem osobním a národním nebudu zabývat, jelikož tyto typy mluvních temp vykazují jasné známky individuality a mluvčí je do určité míry nemůže ovlivnit. Tempem objektivním se rozumí tempo změřené, tempo subjektivní je výsledkem percepčních schopností a záleží na jednotlivém posluchači, jak tempo vnímá a hodnotí (tamtéž). V praktické části práce budu tempo měřit, tudíž se bude jednat o tempo objektivní. Tempo funkční závisí na formě a žánru pořadu, přičemž v praktické části práce budu analyzovat tři pořady stejného žánru, ovšem rozdílné formy, viz kap. Výběr mluvčích, s. 26–27.

Tempo je závislé i na obsahu výpovědi. Mluvčí může tempo upravovat podle důležitosti jednotlivých částí výpovědi. Zvolněním mluvčí upozorňuje na zvláštní význam a často tuto pasáž doprovází i úpravou výšky a síly tónu. Naproti tomu, je-li považována určitá část promluvy za méně významnou, obvykle se pronáší rychleji se sníženou silou a výškou hlasu. Mluvčí by ovšem neměl zrychlovat tempo nad míru, posluchač by se ztrácel a promluva by se stala nesrozumitelnou. Taktéž by neměl důležité úseky říkat příliš pomalu, aby posluchač neztrácel pozornost. Stejně tak mohou ke zrychlenému vyslovování mluvčího vést některá dlouhá, často opakovaná slova či těsné seskupení několika slov. Takové zrychlení je příčinou komolení a zániku hlásek, i celý slabik. Mluvčí by tedy měl slovní tempo uzpůsobit

tak, aby měl dostatek času na přesnou artikulaci a nedocházelo k deformaci hlásek, jelikož při zvýšeném tempu mluvní orgány nestačí a skupina hlásek či jednotlivá hláska není zřetelně vyslovena (Bartošek, 1995, s. 166–168).

Tempo lze kvantifikovat a nejčastěji se měří počet vyřčených slabik za sekundu. Mnoho autorů⁴ se pokoušelo nalézt minimální a maximální hranici slabik/sek v mluveném projevu a Palková (1994, s. 317) tyto údaje zprůměrovala, přičemž získala výsledek 4,89 slabik/sek. Pro minimální a maximální vymezení počtu slabik vyřčených za sekundu použiji data nasbíraná Bartoškem (Palková, 1994, s. 317), který kvantifikoval projevy rozhlasových reportérů. Bartošek vyznačil jako maximum 6,67 vyřčených slabik a jako minimum 3,33 vyřčených slabik za sekundu. Při analyzování tempa lze pracovat s tempem artikulačním a mluvním. Pokud při určení tempa vyloučíme z řečového signálu pauzy, dostaneme tzv. tempo artikulační. Pokud jsou pauzy během měření zahrnuty, mluvíme o tempu mluvním (Dankovičová, 1998, s. 1). V praktické části práce bude tempo analyzováno včetně pauz, jelikož tvoří přirozenou součást promluvy.

Tempo řeči je pro promluvu zcela zásadní jev, jelikož se jedná o faktor, který významně ovlivňuje výslednou podobu mluveného projevu (Palková a kol., 2002, s. 51). Celkové tempo mluvího je z části individuální a je ovlivněno subjektivními rysy konkrétního řečníka a prostředím, ve kterém je sdělení proneseno. Tempo promluvy se ovšem mění s ohledem na obsah sdělení. U takovýchto typů časové modulace promluvy můžeme sledovat dovednosti mluvího, jeho práci s artikulací a dramaturgií. Změnu tempa může mluví provést účelně, aby upoutal posluchače a dramaturgoval projev, ovšem často dochází ke změně tempa nechtěně. Mluví by měl dbát na srozumitelnost, přesnou výslovnost a snažit se vyhnout nápadnějším a nevhodným změnám v tempu promluvy.

Suprasegmentální jevy a jejich realizace mají vliv i na segmentální rovinu. Časová modulace promluvy a její nevhodná aplikace může být příčinou nedbalé výslovnosti jednotlivých hlásek. Takový jev následně zapříčiní sníženou srozumitelnost projevu.

⁴ Romportl (1958), Bartošek (1974), Palková (1987), Štěpánková (1985) a Sedláková (1989).

V následující kapitole se tedy zaměřím na popis ortoepické normy výslovnosti tak, aby bylo možné následně v praktické části práce určit tempo promluvy vybraných mluvčích a sledovat, jak dodržují normativní výslovnost jednotlivých hlásek a hláskových spojení.

2. Zásady ortoepické normy

Ortoepie neboli stabilizovaná norma spisovné výslovnosti se vztahuje výhradně ke zvukové podobě jazyka užívaného ve veřejných projevech (Krčmová, 2007, s. 174). Mluvčí se ve veřejných mluvených projevech často snaží tvořit řeč co nejpohodlněji. Důsledkem toho je mimo jiné nedbalá výslovnost hlásek a nevhodné členění textu podle potřeb dýchání bez ohledu na význam výpovědi (Palková, 2005, s. 37). Zásady ortoepické normy, které se týkají logického členění souvislé řeči, užití intonace a přízvuku jsem již nastínila u jednotlivých kapitol výše. V praktické části práce mě ovšem bude také zajímat právě zmíněná nedbalá výslovnost, která je velmi často způsobena zrychleným tempem výpovědi. Mluvčí musí dodržovat soubor ortoepických pravidel pro výslovnost jednotlivých hlásek⁵ a hláskových spojení (Palková, 1994, s. 146, 181, 324).

Hláska je zvukový segment, který společně s fonémem a morfonémem tvoří základ segmentální roviny jazyka. Z těchto jednotek popisu segmentální roviny jazyka je jediné hlásky dostatečně charakterizována tak, aby sloužila pro vytvoření a vyslovení konkrétních prvků reálných mluvených projevů (Palková, 1994, s. 118). Při realizaci zvukové jednotky řeči, jakou je hlásky, musí mluvčí dbát na velmi jemnou diferenciaci zvukových segmentů (tamtéž, s. 120). Pokud mluvčí dodržuje spisovnou normu výslovnosti hlásek a hláskových spojení, drží se tzv. ortoepických pravidel (Hůrková, 1995, s. 17).

U veřejného mluvčího se předpokládá, že je seznámen s ortoepickými pravidly mateřského jazyka a dbá na zřetelné vyslovování souhlásek a zachovává krajní polohy mluvidel při artikulaci. Takovou výslovnost nazýváme explicitní. Naproti tomu výslovnost v běžné promluvě, při které se mluvidla vlivem příliš rychlé nebo nedbalé výslovnosti nedostanou do krajních poloh, se nazývá výslovnost náznaková (Palková, 1994, s. 320). Tato výslovnost zahrnuje i řadu hláskových změn a bývá v nepříznakové formě užitá spíše v soukromých a neoficiálních konverzacích a neměla

⁵ Normativní výslovností jednotlivých hlásek se zabývá ortofonie, která spadá do celku ortoepie.

by se vyskytovat v komunikátech veřejných (Bartošek, 2008, s. 11). V rámci analýzy projevů mluvčích mě budou zajímat hláskové změny, které by se ve veřejných prostředcích neměly objevit, jelikož ovlivňují srozumitelnost mluveného slova (Palková, 1994, s. 143–147). Jedná se o redukci samohlásek, asimilaci a elizi.

2.1. Hláskové změny v proudu řeči

Samohlásky nesou tónovou kvalitu, estetické vyznění slova a jejich přesná výslovnost je jedním z nejmýznějších rysů, které odlišují kultivovaný profesionální projev od projevů nedbalých (Palková, 1982, s. 190), jelikož jejich deformace se promítá do stavby celé slabiky (Palková, 1994, s. 323). Z důvodu důležitosti korektní výslovnosti samohlásky budu v praktické části práce sledovat, zda mluvčí samohlásky při výslovnosti neredukuje.

V češtině máme pět základních samohlásek: [a], [e], [i], [o], [u], které se od sebe liší kvalitou a kvantitou [a-á], [e-é], [i-i], [o-ó], [u-ú]. Kvalitou samohlásek je myšlen způsob a místo tvoření, přičemž rozdělení samohlásek dle pohybu jazyka vytvoří obraz tzv. českého samohláskového trojúhelníku viz příloha č. 1. Nedbalou výslovností, kdy mluvčí nedodrží přesnou artikulaci samohlásek a nedbá na pohyb jazyka a otevřenost rtů, může dojít k nechtěné otevřenosti, nebo naopak přílišné zavřenosti (Hůrková, 1995, s. 17–18). Na význam slova a srozumitelnost projevu má ovšem vliv především kvantita samohlásky. Délka nebo naopak krátkost má rozhodující vliv a může od sebe slova či tvary slov významně odlišovat (tamtéž, s. 18–19). Například protahování koncových krátkých samohlásek, které se objevuje nejčastěji před pauzou, výrazně snižuje stylovou úroveň projevu. Stejně je tomu i u krácení dlouhých samohlásek, které se objevuje především u samohlásek [í] a [ú]. Tento nedostatek je velmi rozšířený a v projevu se jeví jako velmi nápadná odchylka od normy (Palková, 1982, s. 190). Kodifikace vyžaduje dodržení základní podoby slova, tedy všechny druhy odchylek v délce samohlásek jsou nesprávné. Vzhledem k rozsahu práce budu v analýze sledovat nedostatky ve výslovnosti kvantity samohlásek, které mohou být příčinou i jejich úplného vynechání při výslovnosti. Korektní výslovnost samohlásek z hlediska kvality, která je v promluvě méně častým jevem, nebude v analýze zkoumána.

U souhlásek budu sledovat jejich asimilaci a dále hláskovou změnu, při které dochází k vypuštění souhlásky při výslovnosti a nazývá elize. Jevy jsou popsány níže.

Inventář českých souhlásek zahrnuje 31 hlásek a 24 fonémů viz příloha. Podle činnosti hlasivek rozdělujeme souhlásky na znělé a neznělé, říká se jim souhlásky párové. Dále existuje i skupina souhlásek nepárových, které nazýváme hlásky jedinečné a jsou znělé viz příloha č. 2. Při tvoření souhlásek je určující především místo artikulace, způsob artikulace, postavení měkkého patra a činnost hlasivek. Asimilací je myšleno přizpůsobení se hlásky hlásce sousední, a to ve znělosti, místě nebo způsobu tvoření (Palková, 1994, s. 145, 208)

S asimilací znělostní se setkáme uvnitř slova nebo na rozhraní dvou slov. Uvnitř slova se výslovnost skupiny řídí podle znělosti poslední hlásky, ale pokud se ve skupině nachází hláska jedinečná, znělostní asimilace by neměla proběhnout. Chyba se tedy může vyskytnout např. ve slově [jsme] → [zme]. V případě znělosti hlásek na rozhraní dvou slov se dodržují následující pravidla. Na konci slova před pauzou se ztrácí znělost párových znělých hlásek, vyslovuje se tedy hláska nepárová např. [lov] → [lof]. Neznělá párová hláska zůstává na konci slova, pokud následuje slovo začínající také na neznělou nebo jedinečnou hlásku, př. lov ptáků → [lof ptákú], lov ryb → [lof rip]. Jiný případ tvoří jednoslabičná přízvučná předložka, na jejímž konci se před jedinečnou hláskou vyslovuje párová znělá, př. nad lesem → [nad lesem]. Párová hláska na konci slova zůstává znělou i v případě, že následuje hláska opět párová znělá, př. lov zvěře → [lov zvjeře]. Hláska [ř] ztrácí znělost ve spojení s neznělou souhláskou uvnitř slova a na konci slova před pauzou. Mezi samohláskami a na začátku slova před samohláskou zůstává vždy znělé a na začátku slova způsobuje asimilaci. (Palková, 1994b, s. 16–23).

Zvláštní případy tvoří hlásky [v], souhláskové spojení [sh] uvnitř slova a neslabičné předložky [s] a [z]. Hláska [v] před neznělými souhláskami a na konci slova před pauzou ztrácí znělost, tato hláska však sama asimilaci nezpůsobuje, hlásky před [v] se tedy vždy vyslovují jako jedinečné. Souhláskové spojení [sh] uvnitř slova se vyslovuje buď jako [sx], ale zároveň je přípustná i varianta [zh]. Výslovnost neslabičných předložek [s] a [z] se řídí asimilací znělosti před párovou souhláskou na začátku následujícího slova, př. z domu → [z domu], z pole → [s pole]. Před jedinečnou souhláskou a před souhláskou [v] na začátku následujícího slova [z] zůstává vyslovováno [z], ovšem psané [s] musí být vysloveno jako [z],

a to v 2. a 7. pádě. Chybně je tedy, pokud mluvčí vysloví [s jara] místo [z jara]. Ve spojení s osobními zájmeny se v 7. pádě předložka [s] vyslovuje výhradně jako [s]. Předložka [přes] se vyslovuje před jedinečnými souhláskami a před vokálem bez rázu [přez]. Je nutné také dodržet výslovnost neznělé hlásky, končí-li kmen na neznělou párovou souhlásku. Chybně je tedy, pokud mluvčí vysloví vraťme jako [vraďme], nebo pověsme jako [povjezme] (Palková, 1994b, s. 16–23).

Asimilace artikulační je hlásková změna, při které se vedle sebe stojící hlásky navzájem přizpůsobí místem, nebo způsobem tvoření. Pokud jde o asimilaci se změnou způsobu tvoření, přizpůsobí se způsob artikulace charakteristický pro určitou souhlásku souhlásce sousední. V češtině např. podstavec → [pocstavec], správně vysloveno [potstavec]. Změna může nastat i v místě tvoření souhlásky ve slově honba → [homba], správně vysloveno [honba]. (Palková, 1994b, s. 24–27). Pro asimilaci artikulační platí souhrnné pravidlo, a to, že není dovolena na rozhraní dvou slov. Uvnitř slova se asimilace artikulační řídí následujícími pravidly. V případě změny místa tvoření se ve spojení souhlásek [tʔ], [dʔ], [nň], [tʔ] vyžaduje ponechání obou souhlásek beze změny výslovnosti. Plná výslovnost obou hlásek beze změny a zjednodušení se vyžaduje také ve skupinách polosykavek a sykavek, tedy např. sčítat nutno vyslovit jako [sčítat] nikoliv jako [ščítat]. Pokud se jedná o změnu způsobu tvoření souhlásek, norma připouští zjednodušenou výslovnost uvnitř slova v případech slov např. dětský → [d'etskí] i [d'eckí], bohatství → [bohatství] i [bohactví]. Norma vyžaduje plnou výslovnost také ve spojení hlásek [n], [ň] se sykavkami [s], [z], [š], [ž], například slovo ženská nutno vyslovit plně [ženská], nedovolená je výslovnost [žencká] (Palková, 1994b, s. 24–28).

Změna, při které je souhlásky úplně vypuštěna, se nazývá elize. V češtině se objevuje většinou jako nespisovný jev ve složitějších souhláskových skupinách (Palková, 1994, s. 146). Oslabování výslovnosti souhlásek, nebo jejich úplné vypouštění je důsledkem nedbalé výslovnosti. Deformace často postihuje souhláskové skupiny na rozhraní slov a častěji k tomuto nedostatku dochází u frekventovanějších slov (Palková, 1982, s. 192). V některých případech je ovšem dovoleno vypouštění souhlásky, a to na místě, kde je výslovnost artikulačně náročná a zároveň se vynecháním hlásky nezmění význam slova. Jedná se o slova dcera, srdce, ctnost, tj. vysl. [cera], [srce], [cnost].

Dále se připouští zjednodušená výslovnost bez souhlásky [j] ve tvarech pomocného slovesa být např. přišli jsme, vysl. [přišli sme] toto zjednodušení není dovoleno, pokud je sloveso „být“ užito v existenčním významu (Hůrková, 1995, s. 34). Ve spisovné výslovnosti se také zjednodušují skupiny tří souhlásek v množném čísle přídavných jmen například ve slově: lašští, vysl. [lašťí] (Grepl a kol., 1995, s. 58).

V praktické části práce se zaměřím na typy hláskových změn, které by se u mluvčích ve veřejných sdělovacích prostředcích neměly vyskytovat, ovšem vlivem zrychleného tempa a nedbalé artikulace se s nimi můžeme setkat i u profesionálních mluvčích. Další hláskové změny v proudu řeči, jako je například hiát, proteze, ablaut a další, nebudou v praktické části práce analyzovány, jelikož nejsou primárně způsobeny zrychleným tempem a nezpůsobují nesrozumitelnost projevu tak, jako tři výše zmíněné (Palková, 1994, s.144–147). Právě srozumitelnost projevu je důležitým pilířem ve veřejných sdělovacích prostředcích a konkrétně televizi, což dokázal i výzkum, který provedla Veroňková a Janoušková (2010, s. 115–119). Výsledky ukázaly, že posluchači televize upřednostňují u mluvčího vhodné a výrazné členění textu, nepřilíš rychlé tempo, a právě přesnou výslovnost. Televize je součástí života velké většiny lidí a je taky důležitým prvkem v praktické části této práce, budu se tímto fenoménem tedy zabývat v následující kapitole.

3. Televizní médium

Média v dnešní době slouží jako producenti, distributoři a zdroje sdělení o nejrůznějších událostech (McQuail, 1999, s. 22). Do médií dnešní doby se zařazuje tisk, hudba, film, rozhlas a televize. Právě zmíněná televize tvoří podstatnou část našeho života a působí na nás nejen svým obsahem, ale i formou. Řeč ve veřejných sdělovacích prostředcích se považuje za vzorek, který vypovídá o stavu našeho jazykového systému a mluvčí se často stává pro veřejnost řečovým vzorem (Palková a kol., 2002, s. 50). To potvrzuje i samotný kodex České televize (2013), který říká, že „Česká televize je zavázána dbát o kultivovanost jazykového projevu. Vyjadřování hlasatelů, moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka již s ohledem na skutečnost, že diváci mohou takovému vyjadřování přikládat normotvorný význam.“ V praktické části práce budu analyzovat projevy mluvčích třech odlišných dialogických pořadů, které jsou vysílány právě Českou televizí.

Zvláštní typ mluvené publicistiky vytvářejí tzv. dialogické⁶ pořady, zvláště pak moderátorské (Čechová a kol., 2008, s. 275). Obecně se jedná o variabilní mediální žánr, který se proměňuje v závislosti na „osobnostech hostitele i hostů, na jejich záměrech, konkrétní situaci, kultuře, institucionálním rámci, jímž jsou např. média veřejnoprávní nebo soukromá“ (Čmejrková, Hoffmannová, 2012, s. 266). Tolson (2001) zdůrazňuje, že pořady typu Talk show jsou zaměřeny na veřejnou diskuzi a jsou důležité pro konkrétní kulturu, ale připomíná, že talk show je především představení a součástí tohoto představení jsou také různé zábavné formy promluvy, proto jsou tyto pořady často charakterizovány jako konverzační show. Kaderka a Mareš (2016, s. 315) dále připomínají, že talk show jsou do velké míry založeny na spontánním jazykovém projevu.

Jednotlivé talk show se liší postavením moderátora a hosta, ale také úrovní vážnosti a serióznosti. Debatní pořady obecně odlišuje, zda moderátor má za úkol dbát

⁶ Dialogem se rozumí rozhovor alespoň dvou účastníků, přičemž se střídají v rolích mluvčího a posluchače (Müllerová, Hoffmannová, 1994, s. 13).

na atraktivnosti pořadu, nebo naopak je v pozici diskutujícího a nechává hostovi větší prostor (Havlík, 2008, s. 4–32). Tolson (2001) tyto pořady rozlišuje podle vysílací doby. Pořady vysílané přes den jsou dle něj více kultivované a nejdůležitějším bodem je zde host a jeho vyprávění, zatímco pořady vysílané večer jsou převážně zábavní a moderátor na sebe upoutává více pozornosti.

Vztah moderátora a hosta ovšem nikdy není rovnocenný. Moderátor disponuje právem klást otázky a vyžadovat na ně odpověď a určuje délku a tón řeči. Forma pořadu a dramaturgický plán a výše zmíněná doba vysílání pořadu může rozdíly mezi postavením moderátora a hosta prohlubovat. V debatě, kde je cílem moderátora hosta dostat do úzkých, prověřovat fakta a zpovídat hosta na základě ostré konfrontace, nebude moderátor vystupovat jako budovatel respektovaného dialogu. Naopak v pořadu, kde je kladen důraz na hostovo vyprávění, je pozice moderátora více vyrovnaná hostovi, a tedy i více kultivovanější (Chleboun, 2003, s. 193–195).

Součástí analýzy v praktické části práce bude projev moderátorů ve třech dialogických pořadech, které se výrazně odlišují postavením hosta a moderátora, ale zároveň jsou vysílány stejnou veřejnoprávní televizí. Dále mě bude zajímat, zda se mění promluva hosta v závislosti na pořadu a moderátorovi. Předmětem mé analýzy tedy budou projevy tří moderátorů odlišných pořadů, ale také dvou hostů, kteří byli ve všech třech pořadech. Bude se lišit tempo promluvy, výslovnost hlásek, členění řeči nebo intonace hosta v závislosti na pořadu?

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

4. Zaměření

Cílem této práce je analýza suprasegmentální roviny u profesionálních mluvčích a hostů v dialogických pořadech. Úkolem je zjistit, zda se jednotliví mluvčí drží průměrného tempa a následně se zaměřit na chyby v hláskových změnách v proudu řeči mluvčího, které s tempem úzce souvisí. Dále je cílem práce sledovat v promluvě práci s intonací a členěním promluvy na jednotlivé úseky, následně výsledky porovnat a zjistit, zda má druh pořadu nebo pozice mluvčího na jeho chybovost vliv či nikoliv.

Zaměřila jsem se tedy na intonaci, její správné užití v systému kadencí a také na to, zda mluvčí dodržuje citovou nezabarvenost promluvy pomocí vhodné intonace. Pozornost je dále zaměřena na členění výpovědi na jednotlivá kóla, kdy mě zajímá, zda mluvčí člení promluvu dle logické vázanosti jednotlivých úseků, jak pracuje s pauzami, jejich frekvencí a délkou. U jednotlivých kól je změřeno tempo promluvy v počtu vyřčených slabik za sekundu a vyznačena promluva, která je pronesena v maximálním či minimálním krajním tempu. Nevhodné tempo promluvy často způsobuje chyby v hláskových změnách v proudu řeči. Následně jsou tedy analyzovány hláskové změny, které jsou způsobeny nedbalou či zrychlenou výslovností a zároveň mohou mít dopad na srozumitelnost projevu. Jedná se o elizi, asimilaci znělostní a artikulační, redukci samohlásek, konkrétně jejich nevhodné krácení či dloužení.

4.1. Výběr mluvčích

Na plovárně je televizní pořad, jehož moderátor, Marek Eben, patří po nejméně dvacet let k nejuznávanějším moderátorům televizních pořadů a interview. V tomto typu pořadu má rozhovor podobu spíše partnerského povídání, což dokazuje také prostředí, ve kterém se rozhovor odehrává. Host a moderátor sedí naproti sobě a divák je přítomen jen jako postranní svědek, který poslouchá privátní rozhovor dvou osob. Pořad je vysílán v raném odpoledni, což potvrzuje výše zmíněnou Tolsonovu hypotézu o vazbě mezi kultivovaností a časem vysílání pořadu. Marek Eben je velmi umírněný a intelektuální moderátor, svého hosta usměrňuje jen velmi málo a nechává mu prostor pro vyprávění. Promluva hosta tedy není přerušována (Čmejková, Hoffmannová, 2011, s. 264–273). Předpokládám, že promluva moderátora Marka Ebena bude velmi kultivovaná na citově nezabarvené úrovni, moderátor bude členit promluvu dle logického smyslu, tempo řeči bude adekvátní, moderátor bude dodržovat přesnou výslovnost hlásek a projev tak bude srozumitelný.

Jako protiklad jsem pro svou analýzu vybrala pořad *Uvolněte se, prosím*, který moderuje Jan Kraus a je vysílán ve 22:00. Moderátor zde zastupuje roli vítěze, zatímco host roli oběti a tuto pozici nám dokazuje i způsob usazení hosta, který sedí na červené pohovce bokem k moderátorovi. Moderátor sedí na vyvýšené židli za stolem a záleží na hostovi, zda se budou dívat z očí do očí (Čmejková, Hoffmannová, 2012, s. 266). Během dialogu host svou pohotovostí odolává nátlaku moderátora. Jan Kraus hosty často přerušuje, promluva je krátká, úsečná. Moderátor zde záměrně narušuje jakoukoliv intimitu a divák nemůže mít iluzi, že je pouze pasivním pozorovatelem rozhovoru, jelikož moderátorova řeč je orientována na hosta i publikum zároveň (Čmejková, Hoffmannová, 2011, s. 264–273). U pořadu tohoto typu předpokládám, že moderátor nebude dodržovat pravidla pro citově nezabarvenou intonaci, jeho tempo bude zrychlené, tudíž mohou být v promluvě přítomny nechtěné hláskové změny v proudu řeči. Očekávám tedy nižší míru srozumitelnosti projevu.

Kompromisem mezi těmito protikladnými pořady je Talk show *Všechnopárty*, kterou moderuje Karel Šíp. Tento pořad se vysílá opět v pozdních večerních hodinách, ovšem pozice moderátora je zde více klidnější, než tomu bylo u předešlého pořadu. Nejedná

se zde o pozici vítěze a oběti, moderátor nechá hosta povídat, ovšem stále zasahuje do promluvy více než Marek Eben. Úloha moderátora zde spočívá spíše v glosování historek hostů. Karel Šíp příběhy hostů často doplňuje svými osobními historkami, přičemž cílem je vytvoření přátelské a otevřené atmosféry (Všechnopárty, 2018). To potvrzuje i postavení hosta vůči moderátorovi. Moderátor sedí na židli, která je barevně odlišena, ovšem k hostovi je otočen čelem. Host sedí tak, aby se mohl do očí dívat jak divákům v sále, tak právě moderátorovi. Karel Šíp sám zdůrazňuje, že rozhovor je z velké části improvizace, ovšem říká, že „jsem tam od toho, abych rozhovor vedl tak, aby se host cítil dobře a divák se nejen pobavil, ale i něco dozvěděl“ (tamtéž). Předpokládám tedy, že projev moderátora bude kultivovaný a bude dodržovat logické členění výpovědi, citově nezabarvenou intonaci a adekvátní tempo a výslovnost hlásek. Mohou se ovšem vyskytnout odchylky u delších vypravovacích úseků moderátora, které mají v tomto pořadu své místo.

Profesionální mluvčí jsem vybrala dle protikladnosti pořadů a na závěr přidala jeden pořad, který tvoří kompromis. Podobně jsem postupovala také u výběru hostů. Oba vybraní hosté byli ve všech třech pořadech a mohu tedy zanalyzovat a porovnat jejich mluvní projev v každém jednotlivém pořadu. Získám tím odpověď na otázku, zda chybovost hosta závisí na pořadu, ve kterém se nachází. Vybraní hosté jsou záměrně velmi protikladní. Maxim Velčovský se vyznačuje velmi rychlou, nepřehlednou mluvou a nedbalou výslovností. Velčovský navíc zastupuje mluvčího laika, jelikož je povoláním designér, jako jediný se tedy promluvou, jazykem a řečí neživí. Protikladem mu stojí vybraný mluvčí Miroslav Krobot, režisér a herec, který se vyznačuje velmi pomalou mluvou a zřetelnou artikulací. V mé analýze také postavím do protikladu roli moderátora a hosta, a to v případě Ebena a Šípa, kdy budu analyzovat Ebenův projev jakožto moderátora pořadu *Na plovárně*, zároveň však i jeho projev jakožto hosta pořadu *Všechnopárty*. Stejně tak tomu bude i u Šípa. Získám tím odpověď na otázku, zda se váže chybovost mluvčího k pozici, kterou zastává.

5. Fonetická analýza

Fonetickou transkripci jsem provedla u osmi rozhovorů tak, abych následně dokázala určit, zda se chyby v promluvě objevily u mluvčího náhodně, nebo zdali se kumulují. Všechny odchylky a chybné jevy jsem označila (Tab. 3) a následně spočítala, aby bylo možné posoudit, zda se jednotliví mluvčí od sebe kvalitou promluvy liší.

Pro fonetickou transkripci byly použity následující značky:

Tab. 1

a:	prodloužení samohlásky	?	ráz
ă	krácení samohlásky	→	polokadence
+	elize	↑	intonace stoupavá
'	přízvuk	↓	intonace klesavá
/	pauza krátká	bil_rát	spojení dvou slov při výslovnosti
//	pauza delší (délka jednoho až dvou slov)	↓	intonace klesavá
///	pauza dlouhá		

Tab. 2

ou̯	dvojhlasika	x, ɣ	ch neznělé, ch znělé
ɱ	retozubné <i>m</i>	ɾ	slabikotvornost
ŋ	zadopatrové <i>n</i>	ṛ̌	neznělé ř

Chybné jevy jsou ve fonetické transkripci vyznačeny následovně:

Tab. 3

modře zvýrazněná promluva	tempo promluvy pod 4 s/sec, tzn. minimální tempo
červeně zvýrazněná promluva	tempo promluvy nad 6 s/sec, tzn. maximální tempo
žluté podbarvení	nesprávná intonace
šedé podbarvení	nevhodné členění věty, nevhodně užitá pauza
tučné písmo	odchylka od ortoepické normy – elize, redukce, asimilace
podtržení	nevhodně užitý přízvuk

Pro mluvčí jsou použity následující zkratky:

Tab. 4

KŠ	Karel Šíp
ME	Marek Eben
JK	Jan Kraus
MV	Maxim Velčovský
MK	Miroslav Krobot

5.1. Tempo

Tab. 5

	MV host	JK moderátor	KŠ moderátor	ME moderátor	KŠ host	MK host	ME host
průměrné tempo	5,79 s/sec	5,46 s/sec	4,86 s/sec	4,58 s/sec	4,45 s/sec	4,09 s/sec	3,73 s/sec

Nejvyšší průměrné tempo má Velčovský, který vždy zastával roli hosta pořadu, a to 5,79 vyřčených slabik za sekundu. Následují všichni mluvčí v roli moderátora, přičemž nejvyšší průměrné tempo má Kraus, dále Šíp a poslední je Eben. Rozdíl mezi průměrným tempem Šípa v promluvě v roli moderátora a hosta je 0,41 s/sec, rozdíl mezi průměrným tempem Ebena v roli moderátora a hosta je 0,49 s/sec. Eben v roli hosta má zároveň nejpomalejší tempo promluvy, a to počtem 3,73 vyřčených slabik za sekundu.

Žádný z mluvčích nepřesáhl stanovené maximum 6,67 vyřčených slabik za sekundu a ani stanovené minimum, tedy 3,33 vyřčených slabik za sekundu. Tempo Krobota a Ebena v roli hosta ovšem lze považovat za krajní. Přestože je například průměrné tempo Šípa v roli moderátora v normě, v promluvě často střídal bezprostředně za sebou krajní tempo maximální a minimální. Tento jev se u Šípa neobjevoval během promluvy v roli hosta.

Například:

[?a 'tet'ka 'k tomu golf ↓/ 'čili to je 'druhej 'spord gde ti +seš 'první 'tvůj 'gde +seš 'na
vzduxu 'při sportování 'je to tak↑//] = první kólo 3 s/sec, druhé kólo 6,5 s/sec

[?'určit'e 'ň+a:k 'jako 'propracoval 'že: →/ ?už 'hraješ 'turnaje →/] = první kólo 6 s/sec,
druhé kólo 3 s/sec

[no 'předvet' →/ já jsem 'taki 'předvád'el ↓/] = první kólo 3 s/sec, druhé kólo 7 s/sec

[?i 'cizí 'lidí 'žejo →/ 'k+erí 't'e 'třeba 'neznaj ↓//] = první kólo 7 s/sec, druhé kólo 3,5 s/sec

['milí ?a_nebo 'jako: →/ na mňe 'd'eláte 'dojem 'trošku ?introverta 'proto se 'ptám 'jestli vám 'todleto 'na?opak 'nebylo tak 'jako →/] = první kólo 3,5 s/sec, druhé kólo 6,2 s/sec

[?ukázali gdo má 'zájem ?at' si to 'ňegde →/ 'potom 'najde_vi 'máte 'f_současní 'dobje 'dokonce 'vístavu →/] = první kólo 3,3 s/sec, druhé kólo 6 s/sec

5.2. Intonace

Tab. 6

	JK moderátor	ME moderátor	KŠ moderátor	ME host	KŠ host	MK host	MV host
průměrný počet chyb	18	8,3	7,6	4	3	2,6	1

V intonaci nejvíce chybovali moderátoři, především Kraus, a to kvůli tendenci vkládat kadenci ukončující klesavou v proudu řeči, nebo na místě, kde by měla být užita antikadence.

Například:

[příbjeɦi ?običejného 'šílencťví ↓/'protože se mi 'taki 'lúbilo to ta ten stil 'toho 'herectví
'vono to 'tadi 'f_česku 'neňi tak ?obviklí ?ono se 'tadi 'hod'ne 'hraje vi 'hrajete
tak ?úsporňe to já mám rát ↓//]

[muze?um 'komunizmu to 'xťelo 'koupit jo ↓/]

Častěji se v promluvě moderátora Krause objevila chyba v užití velmi výrazné antikadence u vět oznamovacích.

Například:

[vona ?umí 'fšeɣno 'tak+le 'haňet ?ale ↑/]

[?a to 'vipadá že si 'tadi 'dneska 'pjekňe 'pokecáme ↑/]

[?a jak +sou 'lehoučká ↑/]

[no 'toho je 'hodňe:↑ ?ale: ↓/]

[já vřm ?ale že 'zrovna 'na_vás to +'dicki 'padne ↑/]

Právě výrazné stoupání hlasem v neadekvátních místech se stalo pro Krause charakteristické a bylo velmi nápadné až rušivé. Promluvu bych tedy z hlediska intonace hodnotila jako citově zabarvenou. Naopak u moderátora Ebena se objevovalo příliš nápadné a časté klesání hlasem v proudu řeči. Tento jev působil rušivě a hodnotila jsem jej jako citově zabarvené užití kadence, které je ve veřejných sdělovacích prostředcích neadekvátní.

Například:

['dobří 'večer ↓// 'těško 'bixom 'hledali 'f_?umnění ?optížejší ?a 'méne 'vděčnou 'disciplínu →/ 'neš je 'zábava ↓// 'gdíš se vám to 'nedaří 'nenexají 'na vás 'dříváci nit 'suxou →/]

['dobří 'večer ↓/ nás 'dnešní 'host 'dokázal 'f_?umnění 'něco →/ co se 'témněř 'ňikomu 'nepovedlo ↓/ 'v_jednapadesáti 'leteř 'získal 'cenu 'hereckí 'talent 'roku ↓/ 'možná si 'řeknete jak se to 'může 'přihodit →/]

[?a 'padesát let ?o_ňem 'ňigdo 'nevjedel ↓/ 'nebo mu to 'padesát let 'nešlo →/ ?a pak mu to 'najednou 'začalo jít ↓/ nic 's_toho ?o_našem 'dnešním 'hostu 'neplatí →/]

[vi sám ?o_sobje →/ **řikáte** že moc 'nehrajete ↓/ **jes+li** 'právje to **neň** klíč 'k_tomu 'dobrému 'herectví ↑/]

Chyby v přízvuku se u jednotlivých mluvčích vyskytovaly velmi zřídka a ve většině případů se jednalo o chybu, která byla způsobena snahou zdůraznit slovo či více slov za sebou.

Například:

ME = ['víte já mám 'docela rát_ti 'vaše 'fí'pki ↓// ?uš_to 'slovo 'fí'pki zní 'jako 'gdibi to 'bila 'vlastně 'ň+a:ká ?úplná 'hloupost ?a_ 'přitom 'vimislet 'jeden 'jed'ini 'fí'pek →/]

V tomto případě se Eben kladl důraz na slovo vtípky, aby zdůraznil jeho negativní podtext. Slovo tedy opakovaně za sebou řekl s přehnaným důrazem. Stejný případ nastal i u Krause:

[no ?ale to bi 'vod vás 'možná 'komunist'i 'do'bře 'kouřili ↓/]

Zdůraznění více slov za sebou se vyskytlo pouze ve dvou případech, a to během vyprávění Ebena coby hosta, kdy se snažil zdůraznit a zdramatizovat koncovou část promluvy.

['na_tom 'míst'e ?abi 'vid'eli 'co 'se 'bude 'd'ít →/]

[?a já jsem si 'takhle 'stouřpl_tam 'stáli 'ti lid'i 'f_bezpečné 'vzdálenost'i 'protože 'vi
'hrajete 'tam 'žejo →/]

5.3. Členění souvislé řeči

Tab. 7

	KŠ host	MV host	MK host	ME host	JK moderátor	KŠ moderátor	ME moderátor
prům. počet chyb	11	7,6	7,3	6	4	4	3

V členění souvislé řeči chybovali nejčastěji hosté, přičemž nejvíce Šíp. Během analyzování jsem vypožorovala, že je tomu tak především kvůli délce úseků promluvy jednotlivých mluvčích. Hosté mluví déle nepřetržitě, jejich řeč není úsečná a dochází tak častěji k nevhodnému členění. Dokazuje to i promluva Velčovského, který v pořadu *Uvolněte se, prosím* chyboval pouze pětkrát, jelikož často odpovídal moderátorovi pouze jednou větou a větší promluvové úseky se na straně moderátora ani hosta nevyskytovaly. Zatímco v pořadu *Na plovárně* chyboval třináctkrát, pořad se totiž vyznačuje rozsáhlým vypravováním hosta, kdy jeden promluvový úsek Velčovského trval i 80 sekund. Stejný případ je i Šíp jakožto host pořadu *Na plovárně*, kdy opět dochází k chybám pouze u delších promluvoových úseků mluvčího. V obou případech se jedná o chyby, kdy mluvčí vloží pauzu fyziologickou na místo, kde nepatří. Často je to způsobeno nevhodnou délkou předcházejícího kóla, kdy mluvčí nevloží pauzu na místo, kde by dle smyslu měla být a je následně nucen ji vložit tam, kde není vhodná. Dochází pak k roztržení obsahově souvisejících výrazů, čímž se poruší logická vázanost kóla.

Například:

KŠ = [ʔa 'napsal +sem 'takovou 'sinopsi 'dejme 'tomu já 'nevím
'patnáct'istránko+_tam jsem si už ʔi 'roze-psal →/ ʔobrazi 'co bi 'v_každím tom
ʔobraze se 'mňelo ʔodehrávat →/]

KŠ = [čili vod 'začátku to 'beru 'první 'vobraz 'druhí 'vobraz ?a 'takhle 'postupujeme
'říkám →/ +sme 'zhruba 'v_púlce 'možná ?už 'za púlkou ?a do 'prázdňin →/ 'bizme to
'mňeli mít 'hotoví →/]

MV = [?a 'vzňikla 'tak_že 'vlastně +sem 'viskládal ti 'vázi 'do_kruhu ?a ?odlil 'jejix
'negatif 'tagže ta 'váza 'samotná →/ je 'vlastně 'jakísi 'středoprostor t'ex 'váz 'kterí ji
'opklopují ↓//]

MV = [?ačkoli si 'všixni 'misleli že je to 'po_maksimu 'gorkím že +sou 'moji 'rod'iče
'obđivovatelé 'gorkého tak to 'bilo spíš 'zapřičiňení →/ 'jejix 'ň+a:kím ?autostopem
'v_jižní 'franciji 'kolem 'santropé se 'naxází 'mňestečko san 'maksim a jim se tam →/
'teňkrát 'líbilo že +sem bil 'počat 'v_tomto 'mňest'e 'tagže: →/ 'tagže t+_bil_'takovej
'nápat míx 'rod'ičů **a:m** dát mi →/ 'tohle +'mého_?oproti 'mímu 'bráxovi '**k+erí se**
'+'menuje 'krištof ?a ten se 'narod'íl 'na_?ostrovje tam gde je 'dneska 'štvaňice 'bila
'porodňice →/]

Jiným případem je Krobot, který také často chyboval v členění souvislé řeči. V proudu řeči užíval pauzy, které měly příliš dlouhé trvání. Promluva pak působila dramaticky a posluchač se může mylně domnívat, že promluvo­vý úsek končí.

[no je to 'te'da ↓// 'jaksi ?u nás je 'bježní že 'klapku 'točíte 'pjetkrát 'desetkrát]

[jakobi 'možná 'teɽnická 'hloupá vjec 'která 'tomu 'pomúže ?a 'vipadala bi 'banálně
'jako 'připomínka →// ?ale 'jinak 'vlastně →/]

[ho 'ň+a:kím 'spúsobem →// ?ujist'ej že to 'ješt'e 'neňí 'konec no ↓//]

U Krause a Ebena se vyskytly případy, kdy bylo kólo příliš dlouhé, nerozčleněné a tedy nepřehledné. V případě Ebena mluvčí poté byl nucen udělat pauzu ve chvíli, kdy mu docházel dech.

JK = [ˈprotože se mi ˈtaki ˈlíbilo to ta ten stil ˈtoho ˈherectví ˈvono to ˈtadi ˈf_česku ˈneň tak ˈobviklí ˈtadi se ˈhodně ˈhraje vi ˈhrajete tak ˈúsporňe to já mám ráť ↓//]

JK = [ˈmohli_bisme_se ˈna_to ˈpodřivat já ˈtořiš ˈdizajnu tak ˈnerozumím ˈtagže já bich to ráť ˈspojil ˈs_tím že ˈbiste mňe to ˈmalinžo ˈvisvjetlil →/ ˈprotože bich ˈtřeba ˈtaki ráť ˈňeco ˈnavrh+ ˈprespektivně ↓/]

ME = [ˈale ˈona se ˈs_toho ˈstala ˈuř ˈdocela ˈvážná vjec já +sem se ˈdřival ˈna_vaři →/ ˈfilmografiji →/]

ME = [em mi ˈvlastně gdiž ˈmluvíme ˈo_čeňe ček ˈgrand ˈdizajn tak mi tu ˈmáme ˈi ˈabix tak řekl ˈpředmňet ˈdoliční ˈnebo ˈjeden ˈs_předmňetú ˈdoličnív ↓/]

Naproti tomu u Šípa se v některých částech promluvy objevovala příliš vysoká frekvence pauz. Promluva pak působila nesouvisle, kouskovaně.

Například:

[ˈale ˈpak jsi se →/ ˈurčitě ˈň+a:k ˈjako ˈpropracoval ˈže: →/ ˈuž ˈhraješ ˈturnaje →/]

[ˈa to ˈbilo ˈvaše ˈpřvní ˈteda ↓/ ˈžejo ↑/ ˈno ˈale ˈň+a:k vám to ˈmuselo ↑/ co ↑/ ˈšmakovat ↓/]

[ˈňegdo ˈza mnoú ˈpři:+de ˈz_ň+a:kím ˈúkoľem_já si ˈmúžu ˈvibrat buť_to ˈmúžu ˈd'elat →/ ˈnebo to ˈnemusím ˈd'elat →/ ˈčili pro mňe ˈuž to ˈpsaňi ˈdávno ˈneňi →/ ˈto co to ˈbilo ˈdlouhoú ˈdobu →/ ˈa ˈsice ˈstres ↓/]

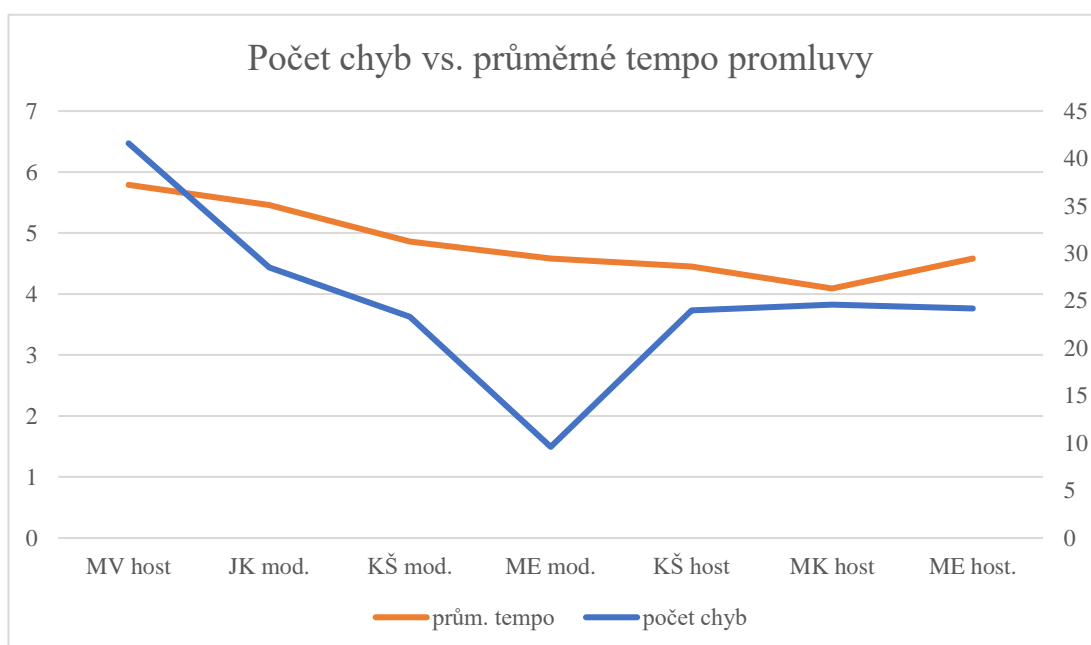
[?ano_ano to je 'taková →/ bix řek+ 'tekstařská →/ 'deformace 'trošičku že se 'snažíš

?až tak 'vihovjet →/ ?a ?až to pak bude 'prvňe 'spívat →/]

5.4. Hláskové změny v proudu řeči

Tab. 8

	MV host	JK moderátor	MK host	ME host	KŠ host	KŠ moderátor	ME moderátor
prům. počet chyb	41,6	28,5	24,6	24,2	24	23,3	9,6
	MV host	JK moderátor	KŠ moderátor	ME moderátor	KŠ host	MK host	ME host
prům. tempo	5,79 s/sec	5,46 s/sec	4,86 s/sec	4,58 s/sec	4,45 s/sec	4,09 s/sec	3,73 s/sec

V tabulce je zobrazen průměrný počet chyb v hláskových změnách v promluvě mluvčího. Konkrétně se jedná o elizi, redukci samohlásek a asimilaci. Pro přehlednost je v tabulce opět zobrazeno průměrné tempo mluvčího tak, aby bylo možné porovnat, zda má užití krajního tempa v promluvě vliv na chybovost mluvčího, tabulka je také doplněna o graf.

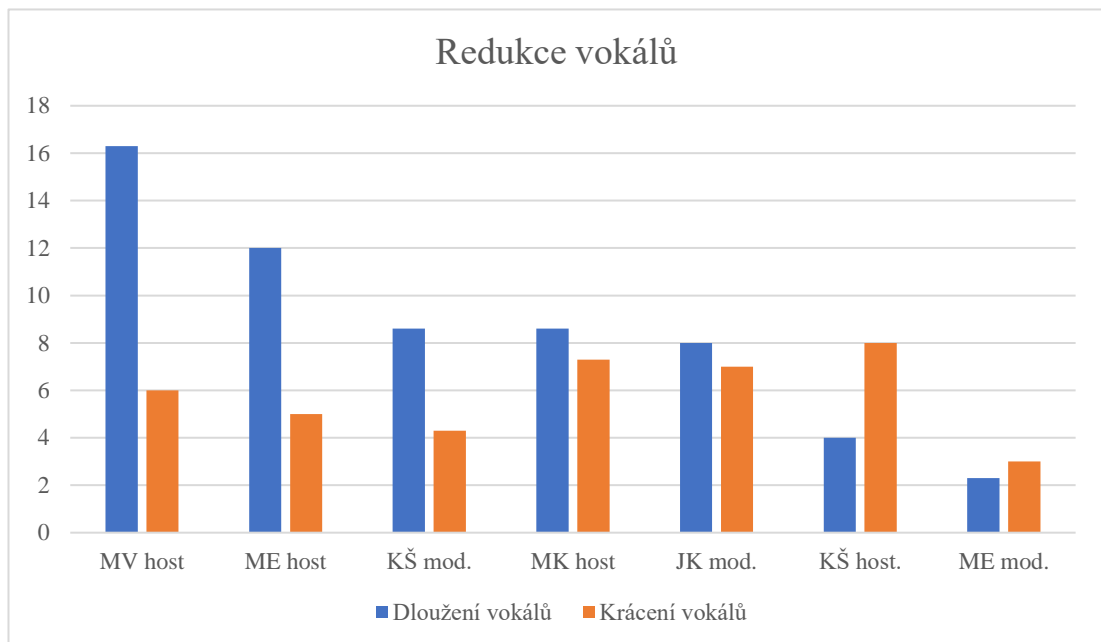
Nejčastěji chyboval Velčovský a Kraus a oba mluvčí mají také nejvyšší průměrné tempo. Krajní tempo má také Eben jakožto host a Krobot. Pohybují se na hranici minimálního tempa, která je stanovena na 3,33 s/sec a také mají vyšší průměrný počet chyb. Nejméně chyb mají mluvčí, kteří se pohybují ve středu tabulky tempa, mají tedy

téměř ideální tempo, které je stanoveno na 4,89 s/sec. Tabulka ukazuje, že vyšší tempo promluvy má vliv na chybovost. Vyšší chybovost mají však i mluvčí, kteří mají tempo na krajní úrovni minima. Z analýzy tedy vyplývá, že moderátoři i hosté by se měli vyhýbat krajním tempům, jelikož při dodržení průměrného tempa chybovost klesá.

5.4.1. Redukce vokálů

Tab. 9

DLOUŽENÍ VOKÁLŮ	MV host	ME host	KŠ moderátor	MK host	JK moderátor	KŠ host	ME moderátor
průměrný počet chyb	16,3	12	8,6	8,6	8	4	2,3
KRÁCENÍ VOKÁLŮ	KŠ host	MK host	JK moderátor	MV host	ME host	KŠ moderátor	ME moderátor
průměrný počet chyb	8	7,3	7	6	5	4,3	3

Nejvýrazněji docházelo k dloužení vokálů u Velčovského, který používal dloužení jako parazitní zvuk k vyplnění promluvy.

Například:

[**fšer**ni: gdo **bi**: 'xt'eli →/]

[**?a**: **?e**: 'v_září 'září mi 'bude 'čtiricet ↓/]

[**e:m** to jak se +**zbuď**ím tak to 'prost'e **je**: →/]

[já jsem to 'dostal **za: e:m** 'vedení 'umněleckoprůmyslových 'závodů za **za: 'moje**
'počini pro 'naše 'studijo 'kubus →/ 'za **e:m e:m** vi se na mně 'díváte že už →/]

Z tabulky lze vidět, že se objevil velký rozdíl mezi promluvou Ebena v roli hosta a v roli moderátora. Lze si povšimnout, že Eben má téměř šestkrát vyšší průměrný počet chyb v dlužení vokálů jakožto host. Délka promluvy ovšem byla téměř totožná. V roli moderátora hovořil pouze o 6 sekund déle. Chyby v dlužení vokálů tedy nejsou vázány na délku promluvy. Podobný jev lze sledovat i u Šípa, u kterého se však dvakrát zvedl průměrný počet chyb během moderátorské promluvy. Naproti tomu, co se týká krácení vokálů více chyboval v promluvě v roli hosta, zatímco jako moderátor měl chyb dvakrát méně. U Ebena v průměrném počtu chyb v krácení vokálů mezi promluvou hosta a moderátora tak zásadní rozdíl jako tomu bylo u dlužení nelze konstatovat.

Eben jako moderátor dělá podstatně méně chyb než ostatní mluvčí, což může být také způsobeno rolí, jakou v pořadu zastává. Počet chyb se tedy neváže na délku promluvy, v případě Ebena souvisí s rolí mluvčího. Chyby v dlužení vokálů se ovšem objevují ve většině případů na totožném místě, a to před pauzou.

Například:

KŠ = ['jakí_ 'bili 'tvoje 'začátky 'marku: '**jako:** →/]

KŠ = [?a to '**jako:** vám 'bilo '**jako:** →/ 'milí ?a_ 'nebo '**jako:** →/]

ME = [?ale to 'bila 'taková 'náhoda '**protože:** →/ mne se 'do toho 'next'elo_ 'já
jse+_mňel 'vždicki ti 'důvodi jako že '**to:** →/]

ME = [?a ta 'jamka 'číslo 'jedna je ?u 'klubovni ↓/ '**tagže:** →/]

Chyby v krácení vokálů se opakují u konkrétních slov. U všech mluvčích se objevují tatáž slova, která vyslovují opakovaně nekorektně. Jedná se o slova: *nevím, vím, říkat, musím, tím, prosím* atd.

Například:

KŠ = [mm já 'vím že 'ti seš 'takovej_spíš 'jako 'ňigdi +sem 't'e 'nevid'el hrát 'fodbal→/]

MK = [já ?uš 'nevím ↓/]

MV = [?'a: 'nevím_'vlastně proč to 'd'elám ?ale je to pro mňe ?určitá 'materije 'g_další 'práci ?e: ↓//]

ME = ['s_ťím 'jsem se 'potkal 'f_klubovně a: ?on 'řikal 'tag 'gdi 'začneme ↑/?a já jsem 'řikal 'fšecky ti 'dúvodi 'svoje ?a von 'řikal 'no 'jestli 'xcete 'stejňe ?uš 'tu +ste 'na festivalu →/]

KŠ = [jak_ 'že se 'tomu 'řiká ↑/]

ME = [náš 'dnešňí 'host 'patří 'k_ťem 'kteří to ?opravdu ?umí ?a 'musím 'říct že ti 'jeho 'ftípki →/]

MK = [jo: to vám ?ale 'musím 'říct 'teda 'k_té 'popularit'e →/]

KŠ = ['nebo to 'nemusím 'd'elat →/]

MV = [e: 'musím 'říct já jsem 'jako 'vášňiví 'zbjratel 'fšeho ↓/]

KŠ = [tak 'můžu ↑/]

ME = [a 'ťím 'mužem 'kteří 'tohleto 'dokáže →/]

MK = [?'asi 'ťím že +sem 'koukal tak 'dloúho 'na_herce 'nebo →/]

JK = [no ?a co tam 'máte 'ješt'e 'f_tašce 'prosím vás ↓/]

JK = [ʼ**prosím** vás co vi ʼk_jední ʼskleňičce ʼumíte říct ʼfšexno ↑/]

K úplnému zániků vokálů nedocházelo. Z tabulky lze vidět, že k nevhodnému dloužení vokálů docházelo poměrně častěji než ke zkracování. Bylo tomu tak především proto, že mimo dloužení před pauzou mluvčí často dloužili vokály ve spojení s elizí. Týkalo se to slov: *nějaký, nějak, nějaká* atd.

KŠ = [to ʼpřeci ʼnemohlo bejt ʼpro_tebe **ň+a:k** ʼlexkí ↓//]

KŠ = [tak se tam ʼnapṛ̌et ʼz_lampače ʼozve ʼpokin ʼ**ň+a:kého** →/]

ME = [ʼuš_to ʼslovo ʼftíʼpki zní ʼjako ʼgdibi to ʼbila ʼvlastně ʼ**ň+a:ká** ʼúplná ʼhloupost ʼa_ʼpṛ̌itom ʼvimislet ʼjeden ʼjedʼiní ʼftíʼpek →/]

MK = [tak +sem ʼtuhle ʼčet] ʼ**ň+a:kej** ʼohlas ʼna_moje ʼherectví →/ ʼa ʼ**ň+a:kej** ʼčlovjek tam ʼnapsal →/]

MV = [ʼtagže ʼ**ň+a:kejx** ʼjako ʼdo sto ʼtṛ̌isíc ʼkorun ↓//]

JK = [ʼpardon vi +ste ʼpṛ̌ines ʼdokonce ʼ**ň+a:kí** ʼsvoje ʼvlastní ↑/]

Jev se objevil také například ve slově *nepřijde* ve výslovnosti Krause.

JK = [no tak ʼtohle mi ʼ**nepṛ̌i:+de** zas ʼ**ň+a:kí** jo to je ʼkopije ʼkelímku ʼakorát že ʼneří ʼz ʼumnělí ʼhmoti ↑/]

5.4.2. Elize

Tab. 10

	MV host	JK moderátor	KŠ host	KŠ moderátor	MK host	ME host	ME moderátor
průměrný počet chyb	16,6	10,5	10	9	7,3	4	3,6

Opět nejvíce chyboval Velčovský a Kraus, a to kvůli vyššímu tempu. U Šípa a Ebena lze konstatovat, že elize je vázána spíše na promluvové zvyky konkrétního mluvčího a neváže se na roli, ve které se mluvčí nachází. Oba mluvčí totiž mají téměř totožný počet chyb nezávisle na pozici, délce nebo tempu promluvy. Nutno podotknout, že Eben vypouští hlásky až třikrát méně než jeho kolegové. Elize se vyskytovala u těžších výslovnostních skupin, například u slov: *slova s předponou -vz, takhle, když* atd.

Například:

MV = [e:m to jak se +**zbudím** tak to 'prostě **je**: →/]

JK = [to + jedno ?ale tak 'pod'me 'teř'kom 'na ten 'dizajn řvíli já ?už jsem se s_toho
+**zpamatoval** ?a →/]

JK = [vi +ste bil 'víbornej 'nebo 'pod_vámi +**skvětalo** 'd'ivadlo 'v_hradci 'žejo →/]

KŠ = [no to 'nevím 'jestli si 'přesně '+**zpomenu** →/]

JK = ['**tak+le** 'máte jo ↑/ to_je_?ale 'vobd'ivuhodní ↓/]

MK = [tak +sem 'd'elal 'toho 'trošku 'jako že uš +sem 'starší ?a 'jako ?uš vím ?a '**tak+le**
→/]

ME = [já to 'budu '**tak+le** 'pomaličku ?otáčet →/]

JK = [ʔa prosím vás vi +**diš** +ste 'dostal tu 'cenu 'dizajner 'roku tak 'voni 'taki
'zdůvodňujou za co to 'bilo 'nebo to je tak 'jako 'za_fšexno ↑/]

KŠ = [předpokládá že +**diš** 'jdeš hrát 'golf 'tak_jako 'nevíš 's_kím se na tom 'hřišti
'potkáš →/]

Vypuštění jedné hlásky při výslovnost se ovšem objevovalo i v méně obtížných souhláskových skupinách.

Například:

KŠ = [+**ešt'e** víc +**ešt'e** 'k_tomu →/]

KŠ = furt +sem se +**ešt'e** 'na nic 'nezeptal to **je: co** ↓/

KŠ = 'tagže se 'vístava **pře+menuje** 'potom jo ↓/

ME = [**pro+že** +sem si 'říkal 'to je 'taková 'nabítka →/]

MV = [já 'přitom '**nevím** 'po_kom to 'mám '**pro+že** →/]

ME = [**jak+že** 'může se 'předvád'et 'tadi ↑//]

MK = ['**mis+ým** že t'ex 'spůsobú ʔa to 'dřivadlo se 'proměnilo ʔa: →/]

Docházelo ovšem i k vypuštění celé souhláskové skupiny a dělo se tak právě především u profesionálních mluvčích.

Například:

KŠ = [ʔa 'napsal +sem 'takovou 'sinopsi 'dejme 'tomu já '**nevím**
'patnáct'istránko+_tam jsem si už ʔi 'rozepsal]

KŠ = [to 'samo+ →/]

JK = [to + jedno ?ale tak 'pod'me 'teř'kom 'na ten 'dizajn řvíli já ?už jsem se s_toho
+'zpamatoval ?a →/]

ME = ?a 'přesto ten 'tekst+_si 'řká ?aha: tak von tam 'řká (--)
tak tam →/

Dále také docházelo k vypuštění hlásky při výslovnosti z důvodu splynutí se sousední hláskou. Jev se vyskytoval výjimečně.

Například:

JK = [?a 'prosím vás vi +ste bil 'v_řadě 'dřivadel 'pře+ 'řím 'žejo 'f_xebu 'taki 'gdisi
?a tak 'dále →/]

KŠ = [?abi ?už mu to 'soužňelo 's_řím co von tam 'nažvatlal 'pře+_řím ↓/]

5.4.3. Asimilace

Tab. 11

	JK moderátor	MV host	ME host	KŠ host	KŠ moderátor	MK host	ME moderátor
průměrný počet chyb	5,5	3	3	2	1,3	1,3	0,6

K chybám v asimilaci docházelo zřídka. Objevily se chyby v artikulační asimilaci se změnou způsobu tvoření na švu předpony, kde norma požaduje výslovnost plnou. Tuto chybu ovšem dělali pouze hosté, nikoliv profesionální mluvčí.

Například:

MK = [já +sem 'pře+ctíral že 'fšemu 'rozumím tam →/]

MK = [no že to 'musí 'ň+a:k 'zadržít to 'pře+ctaveňi no ↓/]

MK = ['vlastně co +sem si 'přectavoval že tam je 'vid'et ?a co tam 'vlastně 'vid'et pak 'neňi ↓/]

Dále docházelo k chybě v asimilaci artikulační se změnou způsobu tvoření ve spojení hlásky [n] se sykavkou [s].

Například:

MK = [spíš 'takoví 'připomínki 'jako 'kterí 'herce ?'incpirujou 'nebo →/]

ME = [?'ale to je 'ňigdi 'nekončící ?'incpirace ne ↑/]

KŠ = ['ti 'nosiče 't'ex 'trancparentú 'toho 'gotvalda 'markse →/]

K chybné znělostní asimilaci došlo například u Šípa coby hosta pořadu Na plovárně.

KŠ = ['dohodli jsme se 's_'pedrem 'jandou →/]

6. Shrnutí výsledků analýzy

Tempo promluvy bylo nejvyšší v promluvě Velčovského, a to 5,79 slabik za sekundu. Jako vysoké lze také konstatovat tempo Krause, který vyslovil až 5,46 slabik za sekundu. Naopak až příliš nízké tempo měl Eben jako host pořadu *Všechnopárty*, a to 3,73 slabik za sekundu. Tento výsledek úzce souvisí s celkovým počtem chybných hláskových změn v promluvě. Extrémní chybovost byla zaznamenána u Velčovského, a to s průměrným počtem chyb 41,6. V pořadí následuje Kraus, nicméně s podstatně menším průměrným počtem chyb, a to 28,5. Dále pak chybovali mluvčí, kteří měli tempo minimální, a to Krobot a Eben coby host. V hláskových změnách nejméně chybovali mluvčí, kteří měli tempo průměrné, a to Šíp a Eben jakožto moderátoři. Ebenův výsledek 9,6 lze považovat za velmi uspokojující.

Hláskové změny, kterými se v práci zabývám, neměly jednotný výsledek. V případě výslovnosti vokálů si nejlépe vedl Eben v roli moderátora, ovšem v roli hosta měl tendenci k nesprávnému dloužení vokálů a chyboval téměř šestkrát víc. Předpokládám, že tomu tak bylo především z důvodu nepřipravenosti projevu, kdy v pozici moderátora má řeč i otázky předem připraveny a dochází k improvizaci jen výjimečně. U výslovnosti vokálů se neprojevila závislost tempa promluvy na počtu chyb. Dloužení vokálů souviselo spíše s pauzami, kde došlo k drtivé většině případů k chybě, naopak krácení vokálů souviselo s konkrétními slovy, která mluvčí vyslovovali opakovaně nesprávně. Odlišným případem byla elize, která dle výsledků souvisí s vysokým tempem, kdy nejvyšší počet chyb měl Velčovský a Kraus, mluvčí s nadprůměrným tempem. Nejméně chyboval Eben v roli moderátora při téměř ideálním tempu 4,58 vyřčených slabik za sekundu. Elize se také často objevila u totožných, opakujících se slov. Chyby v asimilaci se objevovaly výjimečně, většinou šlo o případy nesprávné asimilace artikulační, nejvíce chyboval Kraus a následně hosté Velčovský a Eben. V asimilaci nejméně chyboval opět Eben v roli moderátora.

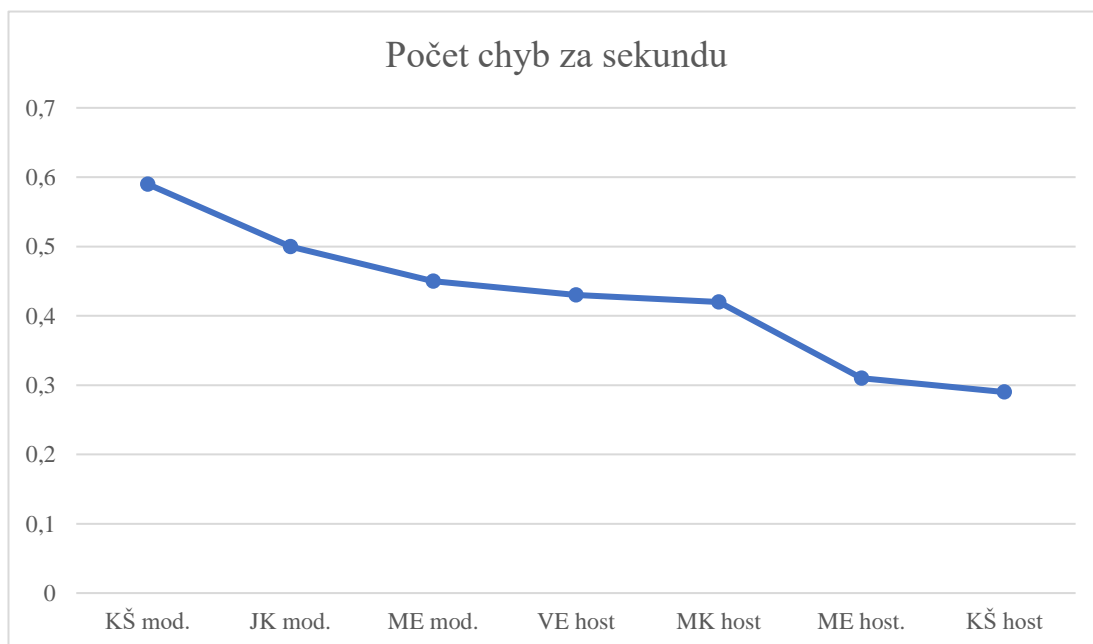
V intonaci nejvíce chybovali moderátoři, nejhůře si vedl Kraus, který chyboval v průměru až osmnáctkrát. Velmi často užíval antikadenci u vět oznamovacích, naopak u vět, kde měla být užita antikadence, klesal hlasem. Eben jakožto moderátor si vedl již podstatně lépe, průměrně chyboval osmkrát. Objevoval se u něj také rušivý

jev, a to příliš výrazné a časté užití intonace ukončující v proudu řeči. Chyby v intonaci souvisí s pozicí mluvčího, jelikož právě časté kladení otázek a pobízení hosta vede k častějším chybám.

Chybovost v členění promluvy opět souvisí s pozicí mluvčího. Nejvíce chybovali hosté kvůli délce promluvy, kdy mluvčí v pozici hosta tvoří delší, neúsečnou promluvu, kde se může objevit více chyb v jejím členění. Nejčastěji se objevovaly chyby, kdy mluvčí neudělali nádechovou pauzu na vhodném místě a byli poté nuceni ji udělat na místě, kde došlo k roztržení logické vázanosti kóla. Dále docházelo k chybám, kdy například Krobot vkládat pauzy příliš dlouhého trvání, posluchač poté ztrácel přehled, kdy promluva končí. U Šípa se dále objevila chyba v příliš vysoké frekvenci pauz, promluva pak působila úsečně. Výjimečně se vyskytl i případ, kdy byl mluvčí nucen udělat pauzu kvůli nedostatku dechu, a to v případě Ebena v roli moderátora a Krause.

Tab. 12

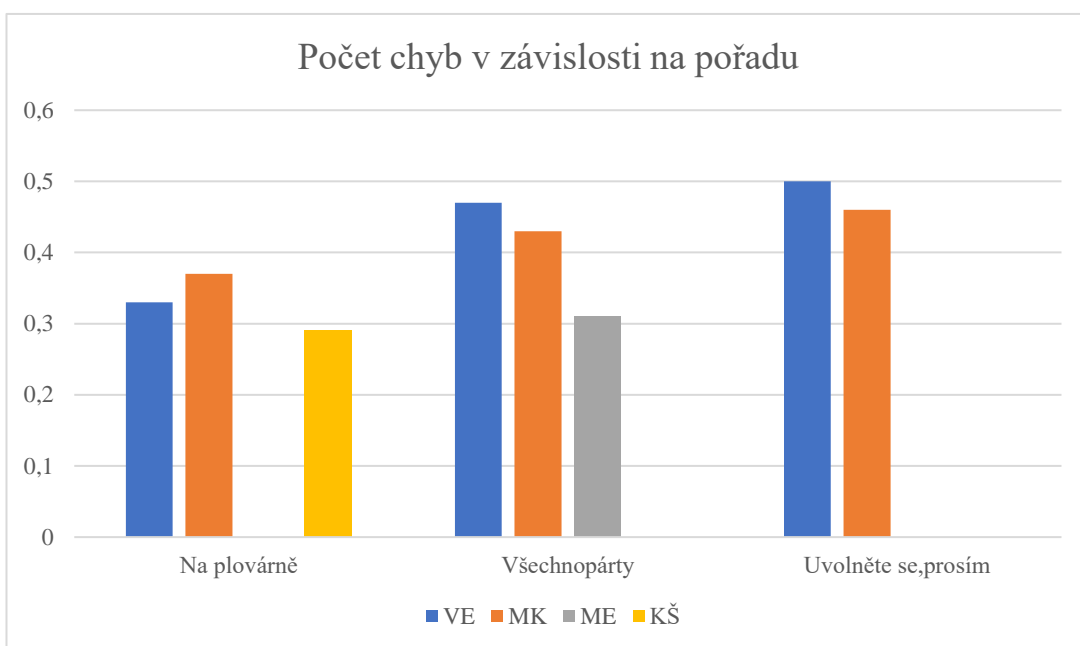
	KŠ moderátor	JK moderátor	ME moderátor	VE host	MK host	ME host	KŠ host
počet chyb/sec	0,59 ch/sec	0,5 ch/sec	0,45 ch/sec	0,43 ch/sec	0,42 ch/sec	0,31 ch/sec	0,29 ch/sec

Tabulka a graf výše obsahují počet všech chyb, které mluvčí udělal za sekundu. Do celkového počtu jsou zahrnuty chyby intonační, krajní tempa, chyby v členění promluvy a všechny nesprávné hláskové změny. V případě, že mluvčí v téže roli absolvoval více než jeden rozhovor, je výsledné číslo průměrem. Z tabulky lze vidět, že nejhůře dopadli moderátoři, a naopak nejlépe si vedli hosté a moderátoři v roli hosta. Vidíme zde také alarmující rozdíl mezi počtem chyb v promluvě Šípa v roli moderátora a v roli hosta. Nutno podotknout, že rozdíly mezi jednotlivými mluvčími jsou velmi malé.

Tab. 13

	Na plovárně	Všechnopárty	Uvolněte se, prosím
VE	0,33 ch/sec	0,47 ch/sec	0,5 ch/sec
MK	0,37 ch/sec	0,43 ch/sec	0,46 ch/sec
ME		0,31 ch/sec	
KŠ	0,29 ch/sec		

Následující tabulka a graf ukazují celkovou chybovost hosta za sekundu v závislosti na pořadu, ve kterém se nacházel. Výsledky ukazují, že všichni hosté mají o poznání menší chybovost v pořadu *Na plovárně*. Velčovský i Krobot mají nejvyšší chybovost v pořadu *Uvolněte se, prosím*, zatímco v pořadu *Na plovárně*, který, jak bylo zmíněno, působí nejseriózněji, chybují podstatně méně. Stejně tak je tomu i u Šípa, který v roli moderátora chyboval dvakrát více než v roli hosta pořadu *Na plovárně*. Z výsledků tedy usuzují, že lze najít souvislost mezi typem pořadu a chybovostí hosta.

ZÁVĚR

Suprasegmentální rovina tvoří kostru každé výpovědi a její stylová úroveň má dopad jak na segmentální rovinu, tak i na celkovou srozumitelnost projevu. Srozumitelnost hraje důležitou roli v každé promluvě, ale především je stěžejním prvkem veřejných sdělovacích prostředků, což dokázal i výzkum Veroňkové a Janouškové (Užívání a prožívání jazyka, 2010, s. 115–110), na který v práci odkazuji.

Tato práce je zaměřena na suprasegmentální rovinu v současné mediální češtině. Konkrétně na intonaci, přízvuk, členění souvislé řeči a tempo. Tyto jevy jsou popsány a vysvětleny v teoretické části tak, aby byl vytvořen základ pro fonetickou analýzu, která je hlavním bodem práce. Pro analýzu jsem si vybrala profesionální mluvčí, kdy každý z nich působí ve veřejnoprávní televizi, ovšem v rozdílném typu dialogického pořadu. Pro analýzu byli také vybráni dva hosté, kteří se stylem promluvy od sebe výrazně liší, ale zároveň byli hosty všech třech pořadů. Dále se v analýze vyskytují rozhovory dvou mluvčích, kteří byli nejen moderátory určitého pořadu, ale zároveň také hosty pořadu druhého. Dohromady tedy bylo zanalyzováno osm rozhovorů s pěti mluvčími, aby z výsledků bylo možné posoudit, zda se chyby vážou k pozici, kterou mluvčí v rozhovoru zastává, nebo zdali se vážou k prostředí či typu pořadu, ve kterém se mluvčí nachází.

Fonetická analýza je provedena pomocí detailní fonetické transkripce, zkoumané jevy jsou zaznačeny příslušnými transkripčními značkami (Tab. 1 a 2) a následně jsou všechny odchylky a chybné jevy odlišeny barevně (Tab. 3). Všechny chybné jevy a jejich frekvence je poté u jednotlivých mluvčích spočítána, aby bylo možné určit, který z mluvčích chyboval více či méně.

Nejvyšší tempo promluvy měl Velčovský, a to 5,79 vyřčených slabik za sekundu, nejméně měl Eben jakožto host pořadu Všechnopárty, a to 3,73 vyřčených slabik za sekundu. Analýza, kterou jsem provedla, dokázala, že tempo promluvy opravdu úzce souvisí s výslednou podobou mluveného projevu (Palková a kol., 2002, s. 51). Konkrétně lze v Tab. 8 vidět, že mluvčí, jejichž promluva dosahuje krajního tempa maximálního nebo minimálního, udělají větší počet chyb v hláskových změnách

v proudu řeči. Velký rozdíl v počtu chyb lze vidět mezi jednotlivými moderátory, ale i mezi promluvou téže mluvčího v pozici moderátora a hosta. Hosté chybovali v hláskových změnách častěji než moderátoři.

Protikladný byl výsledek v průměrném počtu chyb v intonaci. U tohoto jevu moderátoři chybovali podstatně častěji než hosté, a to především kvůli nevhodně užitě kadenci u otázek, které moderátor velmi často klade. Dále také kvůli nápadnému klesání hlasem, například v promluvě moderátora Ebena. Lze také konstatovat nedodržení citově nezabarvené roviny, a to u moderátora Krause, který velmi často nepřiměřeně zvedá hlas za účelem pobavení publika.

V členění souvislé řeči více chybovali hosté, a to kvůli délce promluvy, jelikož při zdlouhavém vyprávění, kdy jeden promluvový úsek má až 80 sekund, mluvčí častěji udělá chybu a roztrhne významově spjatý celek. Docházelo k problému s příliš vysokou frekvencí pauz, ale také docházelo k chybám, kdy mluvčí zapomněl udělat nádechovou pauzu na vhodném místě a následně byl nucen ji udělat na místě, kde docházelo k porušení logické vázanosti.

Výsledky analýzy jsou tedy následující. Potvrdila se hypotéza, že tempo ovlivňuje počet ortoepických chyb a mluvčí by se měli držet průměrného tempa, aby se chybám vyhnuli. Při analyzování vhodného intonování a členění promluvy se ukázalo, že záleží převážně na pozici mluvčího, jelikož mluvčí častěji chybuje v členění promluvy jako host, zatímco v intonaci častěji chybuje mluvčí v pozici moderátora. Záleží tedy spíše na obsahu a délce promluvy a frekvenci otázek, a právě tyto jevy se pojí s pozicí mluvčího.

Při součtu všech chyb jsem dostala překvapivý výsledek. Ukázalo se, že nejvíce chybuje profesionální mluvčí, přičemž jejich výsledky se od sebe příliš nelišily. V kapitole 4.1 Výběr mluvčích jsem předpokládala, že promluva moderátora Jana Krause bude nejvíce chybná. To se ovšem nepotvrdilo. Karel Šíp udělal 0,59 chyb za sekundu, čímž se dostal na první místo tabulky (Tab. 12). Nejméně ovšem chyboval opět Karel Šíp v roli hosta, a to 0,29 chyb za sekundu. Podobný výsledek lze zaznamenat i u Marka Ebena, kdy opět více chyb udělal jakožto moderátor.

Potvrdila se také teorie, že chybovost mluvčího se váže na prostředí, ve kterém se nachází. Všichni hosté měli nejvyšší počet chyb za sekundu v pořadu *Uvolněte se, prosím*, nejmenší počet chyb naopak v pořadu *Na plovárně*, tedy pořadu, který je z vybraných nejserióznější.

Je tedy nutné dodat, že určité chyby jako například členění souvislé řeči a nevhodně užitá intonace, souvisejí s pozicí mluvčího, ve které se nachází. Naopak nepřiměřeně zvolené tempo promluvy nesouvisí s pozicí a je to zároveň jev, který má vliv na chybovost na ortoepické úrovni, a proto by si mluvčí na tento jev měli dávat pozor. Výsledky analýzy také ukázaly, že u chybovosti mluvčího hraje důležitou roli žánr a vážnost pořadu, ve kterém se nachází. Je ovšem alarmující, že při součtu všech chyb se ukázali právě profesionální mluvčí jako mluvčí s nejvyšším počtem chyb za sekundu.

Na závěr bych také ráda uvedla důvod, proč jsem se rozhodla odchýlit od korpusu Dialog a udělat si vlastní přepisy mnou zvolených rozhovorů. Toto rozhodnutí jsem učinila především proto, aby bylo možné zanalyzovat promluvu jednotlivých mluvčích vícekrát, a to vždy v odlišném typu pořadu či pozici. Pokud bych se držela korpusu Dialog, mohla bych promluvu daného mluvčího analyzovat pouze jednou. Nebylo by tak možné odpovědět na otázky, zda se chybovost mluvčího váže k pozici host či moderátor, nebo zdali se chybovost mluvčích váže na druh pořadu, ve kterém se nacházejí.

Jak již bylo v první kapitole zmíněno, foneticko-fonologický přístup analýzy zvukového hlediska výpovědi je vždy zjednodušený a nemůže platit absolutně, jelikož rozhodujícím kritériem se stává percepční hodnocení uživatele jazyka (Palková, 1994, s. 160). To se projevilo i v této práci, která si neklade za cíl být vyčerpávajícím a komplexním pojednáním o zvolené problematice, a to zejména kvůli předepsanému rozsahu práce. Výsledky práce také nepovažuji za absolutně platné a zobecnitelné. Nicméně, jak je v práci uvedeno, výzkum provedený Veroňkovou a Janouškovou (2010, s. 115–119) ukázal, že přesná výslovnost, vhodné tempo a členění textu jsou jevy, které jsou u posluchačů televize důležité. V této práci se ovšem ukázaly tyto jevy jako problémové, a to jak u hostů, tak u profesionálních mluvčích. Je tedy

otázkou, zdali by veřejnoprávní televize do budoucna neměla více dbát a kontrolovat kultivovanost projevu moderátorů dialogických pořadů.

RESUMÉ

Suprasegmental level is major part of language and has impact to segmental level and total intelligibility of spoken language. And intelligibility is important part in public mass media as research proves. This Bachelor Thesis presents an analysis of speech of speakers from public television. Specifically the suprasegmental level of moderators and hosts from different types of dialogical TV shows. Aim of this work was find out how individual speaker works with speech rate, intonation and division of contiguous speech. Also how inadequate speech rate affects on orthoepic level.

The work includes theoretical and practical part. In the theoretical part is a conclusion of general data and findings. This part form basis for the second part. Practical part contains materials for the analysis and the process of analysis. Analysis itself was based on phonetic transcription. Each of the phenomenon of suprasegmental level was analysed individually and quantified. Charts clearly shows how many times speaker made a mistake. Below are comments and few examples. Aim of this work was also to find out if failing is tied to role host or moderator, or if is tied to type of TV show. The results are that failing is tied to type of TV show. Speakers had less mistakes in more serious show. Some phenomenons i.e. intonation and division of contiguous speech are also tied to role of speaker. Moderators made more mistakes in intonation than hosts due to frequency of questions. On the other hand hosts made more mistakes in division of contiguous speech due to long speech. Most shocking result from my analysis is that moderators had most mistakes from all speakers.

Background for my analysis form research from Jana Janoušková and Jitka Veroňková published in a magazine *Čeština doma a ve světě* (Czech language home and abroad) in 2008.

ANOTACE

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra Bohemistiky

Název práce: Suprasegmentální rovina v současné mediální češtině

Jméno: Kateřina Kabešová

Vedoucí práce: PhDr. Petr Pořízka, PhD.

Anotace: Tato bakalářská práce je zaměřena na analýzu suprasegmentální roviny v současné mediální češtině. Pro analýzu byli vybráni mluvčí České televize, a to moderátoři i hosté typově odlišných dialogických pořadů. Cílem práce je zjistit, zda mluvčí chybují na suprasegmentální rovině v rámci intonace, tempa a členění souvislé řeči. Dále zda ovlivňuje zvolené tempo rovinu segmentální, konkrétně vybrané chyby v hláskových změnách v proudu řeči. Mluvčí jsou pro analýzu vybráni tak, aby bylo možné následně posoudit, zda pozice host-moderátor ovlivňuje chybovost, nebo zdali je chybovost ovlivněna typem pořadu, ve kterém se mluvčí nachází.

Klíčová slova: suprasegmentální rovina, médium, moderátoři, promluva, Česká televize, intonace, tempo, členění řeči, hláskové změny, analýza

Počet znaků: 72 238

Počet použitých zdrojů: 22 monografií, 7 časopiseckých článků, 11 internetových zdrojů

Počet příloh: 3

SEZNAM LITERATURY

LITERATURA

BARTOŠEK, Jaroslav. Jazyková kultura mluveného zpravodajství. In: JANÁČKOVÁ, Jana, Miroslav KOMÁREK a Oldřich ULIČNÝ. *Spisovná čeština a jazyková kultura: Sborník z olomoucké konference 23. - 27. 8. 1993*. Praha: Filozofická fakulta Univerzita Karlovy, 1995, s. 166–170.

BARTOŠEK, Jaroslav. Mluvní tempo v rozhlase a televizi. In: PEŠÁK, Josef. *Psychotrofon 1: 1. soubor přednášek*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, s. 78–82.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

DANEŠ, František, Alois JEDLIČKA, Bohuslav HÁLA a Milan ROMPORTL. *O mluveném slově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954.

DANEŠ, František. *Intonace a věta ve spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.

DANKOVIČOVÁ, Jana. *The Linguistic Basis of Articulation Rate Variation in Czech*. St. Hugh's College, University of Oxford: Trinity Term, 1998.

GREPL, Miroslav a kol. *Průruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995.

HÁLA, Bohuslav. *Technika mluveného projevu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

HOFFMANOVÁ, Jana, Světlana ČMEJRKOVÁ. *Mluvená čeština: Hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011.

HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995.

- KADERKA, Petr a Petr MAREŠ. Sféra mediální komunikace. HOFFMANOVÁ, Jana. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016, s. 255–336.
- KRČMOVÁ, Marie. *Fonetika a fonologie českého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- KRČMOVÁ, Marie. *Úvod do fonetiky a fonologie pro bohemisty*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007.
- LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002.
- MÜLLEROVÁ, Olga a Jana HOFFMANOVÁ. *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia, 1994.
- PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 1994.
- PALKOVÁ, Zdena. *Stručná pravidla české ortoepie: domácí slovní zásoba*. Praha: Odbor vzdělávání Českého rozhlasu, 1994b.
- PETR, Jan, Miloš DOKULIL, Karel HORÁLEK a Miloslava KNAPPOVÁ. *Mluvnice češtiny I*. Praha: Academia, 1986.
- ŠPAČKOVÁ, Alena. *Trénink techniky řeči: Naučte se mluvit barevně*. Grada, 2015.
- TOLSON, Andrew. *Television Talk Shows: Discourse, Performance, Spectacle*. CRC Press, 2001.
- VEROŇKOVÁ, Jitka a Jana JANOUŠKOVÁ. Jak hodnotí posluchači zvukovou stránku projevů u moderátorů zpravodajství ČT1?. ČMEJRKOVÁ, Světlana, Jana HOFFMANOVÁ a Eva HAVLOVÁ. *Užívání a prožívání jazyka: K 90. narozeninám Františka Daneše*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2010, s. 115-123.

ČASOPISECKÉ ČLÁNKY

BARTOŠEK, Jaroslav. K jazyku mluvených zpráv. *Čeština doma a ve světě*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2008, (1 a 2), 5–17.

ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANOVÁ. Intertextualita a její podíl na vyjednávání pozic účastníků talk show. *Slovo a slovesnost*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2012, **73**(4), 263–284.

HAVLÍK, Martin. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. Praha: Jazykovědné sdružení České republiky, 2008, **XLV**(1 a 2), 4–32.

PALCOVÁ, Zdena, Jitka JANÍKOVÁ a Barbora HEDVÁBNÁ. Zvuková stránka řeči ve veřejných sdělovacích prostředcích. *Svět rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2002, **08**, 50–51.

PALCOVÁ, Zdena. Výslovnost rozhlasových mluvčích. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1982, **65**, 186–195.

PALCOVÁ, Zdena. Zvuková podoba veřejných mluvených projevů z hlediska jazykové kultury. *Čeština doma a ve světě*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2005, (1 a 2), 19–21.

VEROŇKOVÁ, Jitka a Jana JANOUŠKOVÁ. Moderátoři večerního televizního zpravodajství 2003. *Čeština doma a ve světě*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2008, (1 a 2), 53–80.

INTERNETOVÉ ZDROJE

CHLEBOUN, Petr. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*[online]. 2003, 64(3), 193-200 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=4120>

Kodex České televize: zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. *Česká televize*[online]. Praha, 2003 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>

Na plovárně: Maxim Velčovský. *Česká televize* [online]. 2011 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100007-na-plovarne-s-maximem-velcovskym/>

Na plovárně: Miroslav Krobot. *Česká televize* [online]. 2010 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/210522160100016-na-plovarne-s-miroslavem-krobotem/>

Na plovárně: Na plovárně s Karlem Šípem. *Česká televize* [online]. 2009 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/209522160100011-na-plovarne-s-karlem-sipem/>

Uvolněte se, prosím. *Česká televize: iVysílání* [online]. 2008 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1176221164-uvolnete-se-prosim/208522161800014/obsah/90889-maxim-velcovsky>

Uvolněte se, prosím. *Česká televize: iVysílání* [online]. 2008 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1176221164-uvolnete-se-prosim/208522161800006/obsah/98821-miroslav-krobot>

Všechnopárty. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/>

Všechnopárty. *Česká televize: iVysílání* [online]. 2006 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-vsechnoparty/206522161600017>

Všechnopárty. *Česká televize: iVysílání* [online]. 2013 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z:
[http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-
vsechnoparty/213522161600034/obsah/288573-miroslav-krobot/](http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-vsechnoparty/213522161600034/obsah/288573-miroslav-krobot/)

Všechnopárty. *Česká televize: iVysílání* [online]. 2016 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z:
[http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-
vsechnoparty/216522161600020/obsah/472774-maxim-velcovsky](http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-vsechnoparty/216522161600020/obsah/472774-maxim-velcovsky)

SEZNAM PŘÍLOH

1. Samohláskový trojúhelník
2. Inventář českých souhlásek
3. Přepisy rozhovorů, fonetická transkripce – dokumenty s přepisy jsou obsaženy na CD-ROMU, který je přiložen k této bakalářské práci. Soubory obsahující přepisy rozhovorů jsou uloženy pod následujícími názvy:
 - a. Na plovárně – Marek Eben + Karel Šíp
 - b. Na plovárně – Marek Eben + Maxim Velčovský
 - c. Na plovárně – Marek Eben + Miroslav Krobot
 - d. Uvolněte se, prosím – Jan Kraus + Maxim Velčovský
 - e. Uvolněte se, prosím – Jan Kraus + Miroslav Krobot
 - f. Všechnopárty – Karel Šíp + Marek Eben
 - g. Všechnopárty – Karel Šíp + Maxim Velčovský
 - h. Všechnopárty – Karel Šíp + Miroslav Krobot

Příloha č. 1 – Samohláskový trojúhelník

		horizontální pohyb jazyka					
		přední (anteriorní)		střední (centrální)		zadní (posteriorní)	
vertikální pohyb jazyka	vysoké (zavřené)	i	í			u	ú
	středové	e	é			o	ó
	nízké (otevřené)			a	á		
délka		krátké	dlouhé	krátké	dlouhé	krátké	dlouhé
činnost rtů (doplňková)		nezaokrouhlené (nelabializované)				zaokrouhlené (labializované)	

Příloha č. 2 – Tabulka konsonantů

		místo artikulace														
		labiální				alveolární				palatální		velární		laryngální		
		bilabiální		labiodentální		prealveolární		postalveolární		-	+	-	+	-	+	
		-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	
znělost (+ znělé, - neznělé)		-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	
způsob artikulace	okluzivy	orální	p	b			t	d			tʰ	dʰ	k	g	ʔ	
		nazální		m		ɱ		n				ɲ		ŋ		
	semiokluzivy						c	ɟ	č	ǰ						
	konstruktivy				f	v	s	z	š	ž			x	ɣ		h
	vibranty	frikativní							ʃ	ʒ						
		aproximativní						r								
	aproximanty	laterální						l								
		centrální										j				